

Koncept zelenih knjižnic in prva primera njegove vpeljave pri nas

The concept of green libraries and the first two examples of its introduction in Slovenia

Ana Zdravje, Marijana Korotaj

Oddano: 2. 4. 2019 – Sprejeto: 23. 8. 2019

1.04 Strokovni članek

1.04 Professional article

UDK 022:502/504(497.4)

UDK 027.022:502/504(497.4)

Izvilleček

V pričujočem članku je predstavljen pojem zelene knjižnice ter začetki in razvoj zelenih knjižnic v svetu in v Sloveniji. Članek je vsebinsko razdeljen na dva dela. V prvem delu je prikazan razvoj zelenih knjižnic, izdelan na podlagi pregleda literature o zelenih knjižnicah in na nekaj konkretnih primerov takih knjižnic. V drugem delu sta podrobneje predstavljeni prvi zeleni knjižnici v Sloveniji. Preko njune primerjave si je moč ogledati, kako je bil enak koncept na različna načina realiziran v dveh slovenskih regijah, kako so bili cilji in oblike dela v teh knjižnicah sprejeti v lokalnem okolju in kako so nanj vplivali.

Ključne besede: zelene knjižnice, splošne knjižnice, ekologija, varovanje okolja, trajnostni razvoj, Slovenija

Abstract

The article presents the green library concept, its beginnings and development throughout the world and in Slovenia. The article consists of two parts. The first part describes the course of development of the green library concept, based on a review of green library literature. This is followed by a presentation of the selected examples of such libraries. The second part highlights in detail the first two green libraries established in Slovenia. These two examples allow for a comparison of how a project based on the same concept was carried out differently in two respective regions of Slovenia,

how the goals and working methods implemented in those libraries influenced the local community and how they were adopted.

Keywords: green libraries, public libraries, ecology, environment protection, sustainable development, Slovenia

1 Uvod

Cilj pričujočega članka je predstavitev pri nas relativno novega pojma zelene knjižnice ter njenih začetkov in pa razvoja zelenih knjižnic v svetu in Sloveniji.

Mednarodno knjižničarsko združenje IFLA za razlago pojma zelene knjižnice na svoji spletni strani (IFLA ..., 2019) navaja definicijo iz spletnega slovarja *Online dictionary for library and information science* (ODLIS) (Online ..., 2004). To so knjižnice, »ki so zasnovane, da bi zmanjšale negativni vpliv na naravno okolje in kar najbolj povečale kakovost notranjega okolja preko skrbne izbire lokacije, uporabe naravnih gradbenih materialov in biorazgradljivih izdelkov, varovanja naravnih virov (vode, energije, papirja) in odgovornega ravnanja z odpadki (recikliranje ipd.). Zelene knjižnice se osredotočajo tudi na povezane storitve, dejavnosti, dogodke, literaturo in projekte, pri čemer predstavljajo oziroma demonstrirajo družbeno in vodilno vlogo ter odgovornost knjižnic za osveščanje pri skrbi za okolje.« Zelene knjižnice so torej knjižnice, ki kot posledica pomembnosti zelenih trendov oziroma trajnostne okoljske politike v sodobnem času vedno bolj pridobivajo na pomenu v svetu, njihovo število pa zato narašča.

IFLA kot krovna organizacija za knjižničarsko dejavnost pomembnost zelenih knjižnic dokazuje s tem, ker jih podpira in promovira s svojimi aktivnostmi. Ena od teh aktivnosti je natečaj *IFLA Green library award*, na katerem s svojo skupino *Ensulib* (Environment, Sustainability and Libraries Special Interest Group), tj. skupino za posebne interese okoljske trajnosti, ki deluje na mednarodni ravni, vsako leto od leta 2016 naprej podeli nagrado za najboljšo zeleno knjižnico.

Dejstvo, da ima IFLA kot krovna mednarodna organizacija knjižničarske stroke posebno nagrado za to kategorijo in da nagrade podeljujejo na IFLinih kongresih, je samo po sebi precej zgovorno glede pomena in vloge zelenih knjižnic v knjižničarski dejavnosti 21. stoletja (About ..., 2019). S to nagrado IFLA želi doseči naslednje :

- podpirati gibanje zelenih knjižnic po svetu, zavezano trajnostni okoljski politiki,
- pomagirati razvoj pobud zelenih knjižnic in spodbujati knjižnice, da svoje dejavnosti predstavijo mednarodni javnosti,

- poskušati ustvariti zavest o družbeni odgovornosti in vodilni vlogi knjižnic pri izobraževanju o pomenu okoljske tematike.

IFLA je svoji spletni strani namreč zapisala, da sta »premišljevanje o vlogi človeštva pri klimatskih spremembah in pojem trajnostnega razvoja temeljna skrb družbe in posledično knjižnic.« (IFLA ..., 2019)

IFLA spodbuja in promovira knjižnice, med njimi tudi zelene, tudi v okviru *Agende Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030* (Transforming ..., 2015), in sicer preko *Ključne iniciative 4.1* (UN 2030 ..., 2018), ki jo najdemo med strateškimi direktivami te organizacije. V njej si prizadeva osvetliti pomembno vlogo knjižnic, ki jo te igrajo pri svojem prispevku za uresničevanje ciljev, zapisanih v omenjeni Agendi (IFLA ..., 2019; UN 2030 ..., 2018).

Po večletnih pogajanjih in procesih pripravljanja ter usklajevanja, v katerih je skupaj s številni drugimi udeleženci aktivno sodelovala tudi IFLA, so svetovni voditelji na vrhu Združenih narodov o trajnostnem razvoju (United ..., 2015) v New Yorku septembra 2015 sprejeli končno različico že omenjene Agende Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030. Agenda je sestavljena iz 17-ih ciljev za trajnostni razvoj (*Sustainable Development Goals* oziroma SDGs) s 169 konkretnimi področji ukrepanja, kateri pokrivajo nadaljnji razvoj na področjih družbe, gospodarstva in okolja, in ki so začeli veljati 1. januarja 2016 (Transforming ..., 2015). K uresničitvi agende in njenih ciljev se je zavezala tudi Slovenija (Sustainable ..., 2015).

IFLA pravi, da so knjižnice ključne institucije, ki sodelujejo pri načrtovanju ciljev trajnostnega razvoja, opisanih v Agendi Združenih narodov, in prispevajo k njihovi uresničitvi. Med njimi so, kot že rečeno, tudi taki, ki se nanašajo direktno na okolje, torej takšni, na katere se v svojih aktivnostih konkretno in prednostno osredotočajo prav zelene knjižnice (Libraries ..., 2018). IFLA istočasno zagovarja stališče, da je ravno prost dostop do informacij, ki je ena od temeljnih človeških pravic, bistven pri doseganju zastavljenih ciljev trajnostnega razvoja. Zato si je v procesu sestavljanja Agende Združenih narodov aktivno prizadevala za vključitev dostopa do informacij in IKT (informacijsko-komunikacijskih tehnologij) med najpomembnejše cilje v tej agendi (Libraries ..., 2018).

Knjižnice so v številnih skupnostih edina lokacija, kjer ljudje lahko dostopajo do potrebnih informacij (vključno z zadevami, ki se dotikajo okoljskih tematik) in imajo edinstveno vlogo pri zagotavljanju te bistvene storitve. Kot lokalna institucija, ki jo ljudje dobro poznajo in ji zaupajo, so s svojo infrastrukturo in integriranostjo na lokalni ravno zelo primerne za pomoč pri doseganju določenih ciljev trajnostnega razvoja, kot so npr. zelene knjižnice pri ozaveščanju o pomenu čistega in zdravega okolja ter njegovega varovanja (How ..., 2017).

Zelene knjižnice so lahko različne vrste knjižnic, kot npr. univerzitetna knjižnica USIU Africa iz Kenije ali celo nacionalna v Singapurju. Pri nas sta trenutno to splošni knjižnici, zato bomo v nadaljevanju posvetili pozornost predvsem zelenim splošnim knjižnicam. V Sloveniji so splošne knjižnice organizirane kot javni zavodi v sistemu knjižnične javne službe. V strokovnih priporočilih (Brenčič idr., 2018, str. 3) je omenjeno, »da splošna knjižnica kot nosilec programa javne službe s knjižničnim gradivom in storitvami vpliva na kakovost življenja posameznika in lokalne skupnosti. Prispeva k razvoju znanja in kulture, širjenju demokratičnega odločanja, spodbujanju uporabe knjižnice in poznavanju različnih pismenosti ter k socialni strpnosti. Sodeluje pri uresničevanju razvojnih družbenih ciljev tako na lokalni kot državni ravni ter pri tem izhaja iz potreb in izzivov lokalne skupnosti.« Skratka splošne knjižnice sodelujejo in razvijajo razvojne družbene cilje na lokalni in državni ravni, ki so zajeti tudi v Agendi Združenih narodov, izhajajo pa iz potreb in izzivov lokalne skupnosti. Kot smo omenili, imamo v Sloveniji trenutno dve zeleni splošni knjižnici, v prihodnosti pa se, glede na zanimanje ter na sodobne strokovne trende, kot so prej omenjeni cilji IFLE, in spremembe v družbenem okolju, pričakuje razvoj novih zelenih knjižnic pri nas (UN 2030 ..., 2018).

Članek sestavljata dva sklopa. Prvi del članka predstavlja teoretični pregled, narejen na podlagi pri nas razpoložljive strokovne literature na temo zelenih knjižnic, ki bralca seznanja z gibanjem in konceptom zelenih knjižnic, njihovim nastankom in razvojem do današnjih dni ter krajše predstavitev nekaterih reprezentativnih primerov takih knjižnic po svetu. Drugi del se osredotoča na podrobnejšo predstavitev prvih zelenih knjižnic pri nas, ki delujeta v okviru splošnih knjižnic. Predstavljeno je, kako sta vsaka zase vpeljali osnovni model v različnem okolju in na različnih koncih Slovenije ter odzive lokalne skupnosti na tovrstno novo knjižnično dejavnost. Članek se zaključuje s povzetkom o številnih prednostih, ki jih s sabo prinaša uvedba modela zelenih knjižnic in pa krajšo analizo možnosti, ki jih le-te ponujajo za prihodnji razvoj slovenskega knjižničarstva.

Članek je v prvi vrsti namenjen vsem knjižnicam za seznanitev s pojmom zelene knjižnice, kar bo predstavljalo potrebno in dobrodošlo osnovo, s pomočjo katere se bodo nekatere knjižnice lahko tudi same poskusile lotiti vpeljave tega sodobnega koncepta v svojih knjižnicah.

2 Zelene knjižnice, njihovi začetki in razvoj

2.1 Pojem zelene knjižnice

Pojem zelena knjižnica je v slovenskem okolju relativno nov ter se v strokovni in teoretični praksi še ne uporablja pogosto. V besedni zvezi zelena knjižnica razumemo uporabo pridevnika »zelena« v smislu, da je to knjižnica, ki si prizadeva za ohranjanje okolja, zlasti z uporabo obnovljivih virov energije.

V slovenščini ni virov, ki bi definirali ta pojem. Tudi *Bibliotekarski terminološki slovar*, razlagalni in normativni slovar terminov iz bibliotekarske stroke, zaenkrat še ne vsebuje termina zelene knjižnice, in sicer to velja tako za tiskano kot tudi spletno različico (Kanič, Leder, Ujčič, Vilar in Vodeb, 2009; Bibliotekarski ..., 2011). Zato smo za potrebe pričujočega članka pregledali prek spleta dostopne vire v angleškem jeziku (Antonelli, 2008; Aulisio, 2013; Hauke, 2015; Online ..., 2004), da bi ugotovili (najbolj razširjeni) pomen izraza »green library«, saj koncept zelenih knjižnic izvorno prihaja iz angleško govorečih ZDA. Ugotovili smo, da se v tem okviru pojem »zelena knjižnica« povečini uporablja v dveh pomenih, ki sta v nadaljevanju podrobneje predstavljena v ločenih podpoglavjih (2.1.1 in 2.1.2), in sicer:

- pri prvem razumevanju in najpogostejši uporabi pomeni knjižnično zgradbo, ki je zasnovana, zgrajena ali prenovljena tako, da zmanjšuje negativne vplive na okolje,
- pri drugem pa knjižnico kot družbeno in informacijsko središče, katere delovanje in poslanstvo se osredotočata na pomen okoljskih vprašanj ter je usmerjena na trajnostni okoljski politiki in k razvoju zelene pismenosti.

Zelena pismenost (Čadovska in Tkalčič, 2017) je ključni del procesa izobraževanja, ki uporabnike spodbuja k trajnostnemu razvoju. Tako zelena pismenost kot trajnostni razvoj stremita k istemu cilju: spremembi vedenja in ravnanja posameznika in institucij, obračanju (negativnih) trendov, pa tudi popravljanju že povzročene škode. To je možno zaradi dejstva, ker zelena pismenost dejansko pomeni sposobnost razumevanja vpliva človekovih odločitev in ravnanja na naravno okolje, ta pa je bila pridobljena preko širjenja zavedanja o pomenu trajnostnega razvoja.

Pojem »zelena pismenost« se je v strokovni literaturi pojavil že v 60-ih letih 20. stoletja, definiran pa je bil pozneje, in sicer v začetku 90-ih let, istočasno z nastankom gibanja zelenih knjižnic. Posledično se za ta pojem lahko uporablja več enakovrednih izrazov, še zlasti v angleškem jeziku: poleg zelene še okoljska, ekološka ali ekopismenost, pa tudi npr. izobraževanje o trajnostnem razvoju. Ker pa se v knjižničarski stroki v tem kontekstu najpogosteje uporablja izraz »zelene

knjižnice«, katerih ena glavnih nalog je ravno zeleno opismenjevanje uporabnikov, se je najbolj uveljavilo prav poimenovanje zelena pismenost.

Knjižnice so kot kraj formalnega in neformalnega izobraževanja, ponudniki informacij in promotorji novih trendov ter kot institucija z družbeno odgovornostjo in visoko stopnjo integriranosti v lokalno skupnost idealna platforma za razširjanje zelenih idej in spodbujanje trajnostnega razvoja. Knjižnice kot javni prostori imajo zato tudi velik potencial za vključevanje širokega spektra udeležencev iz sredine v kateri delujejo: prebivalstva, nevladnih organizacij ter subjektov iz gospodarskega in političnega življenja.

Zelena pismenost je tudi del informacijske pismenosti. Tudi to dejstvo je pisano na kožo prav knjižnicam, ki od vedno spremljajo trende in družbena gibanja, saj jim to zaradi narave institucije omogoča stalni dostop do najnovejših informacij, poleg tega pa za namen izboljšanja poslovanja in dviga kakovosti storitev pogosto uporabljajo najnovejše tehnologije (Čadovska in Tkalčič, 2017).

2.1.1 Knjižnična zgradba, ki je zasnovana, zgrajena ali prenovljena tako, da zmanjšuje negativne vplive na okolje

Kot smo omenili že v uvodu, ODLIS (Online ..., 2004) zeleno knjižnico razume kot sinonim za trajnostno knjižnico (angl. sustainable library) in jo definira kot knjižnico, ki je načrtovana in zgrajena tako, da zmanjšuje negativne vplive na okolje in izboljšuje kakovost notranjih prostorov. S skrbnim izborom in uporabo naravnih gradbenih materialov, biološko razgradljivih proizvodov, obnovljivih virov energije ter z odgovornim ravnanjem pri upravljanju stavb (ogrevanje, recikiranje odpadkov, gospodarno in varčno poslovanje) pozitivno vpliva na trajnostni razvoj in tako pripomore k ohranjanju okolja in naravnih virov za prihodnost (Aulisio, 2013).

Zelena gradnja je praksa načrtovanja, gradnje in obratovanja stavb, ki ugodno vpliva na zdravje in počutje uporabnikov, zmanjšuje količino odpadkov in negativne vplive na okolje kot tudi na stroške vzdrževanja in upravljanja takih stavb. Stavbe imajo velik vpliv na zdravje in dobro počutje ljudi in planeta. Leta 2000 je Svet za zeleno gradnjo ZDA (*U. S. Green Building Council* oziroma USGBC) vzpostavil certifikacijski sistem LEED (*Leadership in energy and environmental design*), najbolj razširjen sistem ocenjevanja zelenih stavb na svetu, ki zagotavlja okvir za ustvarjanje zdravju prijaznih, energetske učinkovitih in stroškovno varčnih zelenih zgradb. Gradnja stavbe zelene knjižnice v skladu z zahtevami standarda LEED je način, kako so nekatere knjižnice naravnane zeleno oziroma trajnostno. Z izgradnjo in prenovo zelenih knjižničnih stavb, z ozelenitvijo obstoječih

knjižničnih prostorov, kot tudi z zagotavljanjem zelenih knjižničnih storitev ter sprejemanjem okoljsko podpornih in trajnostnih praks v knjižnici, so se knjižnice pridružile zelenemu gibanju (Antonelli, 2008).

Na spletni strani *Green libraries* (Antonelli, 2009a) najdemo informacije o zelenih in trajnostnih knjižnicah iz Severne Amerike. Na spletnem mestu je trenutno zabeleženih 42 zelenih knjižnic, ki so zgrajene ali obnovljene po predpisanih LEED standardih. V okviru tega sistema je zelena stavba tista, ki v gradnjo ali prenovo vključuje naslednje elemente: izbira in razvoj trajnostnega območja, energetska učinkovitost, uporaba lokalnih virov in obnovljive energije, uporaba obnovljivih zelenih materialov, naravno prezračevanje, zmanjševanje odpadkov, kakovost okolja v zaprtih prostorih, inovativno oblikovanje.

Celo desetletje starejša kot LEED je metoda za ugotavljanje okoljske ustreznosti in ocenjevalni sistem za zgradbe BREEAM iz Velike Britanije, ki ga je leta 1990 prvič objavil center za gradbeništvo BRE (*Building Research Establishment*) (What ..., 2019). V Nemčiji pa certifikate podeljuje največje evropsko omrežje za trajnostno naravnane zgradbe organizacija DGNB *Deutsches Gesellschaft für Nachhaltiges Bauen* (DGNB ..., 2019)

Zanimanje za »ozelenitev knjižničnih stavb in prostorov« se je povečalo po tem, ko je bil leta 2007 v Chicagu izveden seminar *Going green* v organizaciji *Library Journal Design Instituta*. Na tem srečanju so arhitekti, knjižničarji in urbanisti izmenjali najnovejša spoznanja in rešitve, ki jih sprejemajo pri urejanju knjižničnih zgradb v skladu s smernicami trajnostnega razvoja (Dragaš, 2017, str. 223).

2.1.2 Knjižnica kot družbeno in informacijsko središče, katere delovanje in poslanstvo se osredotočata na pomen okoljskih vprašanj

Aulio (2013) je v članku *Green libraries are more than just buildings* (Zelene knjižnice so več kot le zgradbe) opozoril na problem pojmovanja zelenih knjižnic predvsem v smislu, da gre zgolj za stavbo knjižnice, ki je certificirana kot okolju prijazna, in se zavzema za to, da je prava zelena knjižnica tista, ki spodbuja trajnostni razvoj z lastnimi zgledi in poskusi vključevanja trajnosti v vse vidike knjižničarstva (od recikliranja odpadkov, zmanjševanja uporabe plastičnih kozarcev do ukrepov varčevanja s potrošnim materialom, razsvetlavo, gretjem), kot tudi v programe knjižnic. Ti naj bi obsegali vse od nabave in promocije na trajnostne in okoljske vidike naravnane literature, nudenje izobraževalnih vsebin, posredovanje informacij do dogodkov in dejavnosti z nalogo ozaveščanja. Z vključevanjem v te dejavnosti lahko knjižničarji podprejo etično in akademsko poslanstvo dela v okviru trajnostnega življenjskega sloga. Avtor predlaga, da se trend spremeni in

se izraz »zelena knjižnica« uporabi za vsako knjižnico, ki spodbuja trajnost skozi izobraževanje, delovanje in ozaveščanje (Aulisio, 2013).

Predlogu, da bi se izraz »zelene knjižnice« moral nanašati na tiste knjižnice, ki delujejo trajnostno, ne pa na omejeno število knjižnic, ki imajo certifikat LEED, so sledile tudi same knjižnice. Predvsem z lastnim zgledom upravljanja in delovanja, osveščanjem in izobraževanjem lahko knjižničarji poskrbijo, da je njihova knjižnica prepoznana kot zelena knjižnica. Tako vedno bolj prihaja v ospredje drugi pomen izraza, ki opozarja, da zelene knjižnice niso zgolj trajnostno naravnane zgradbe, temveč so to knjižnice, katerih delovanje in poslanstvo se osredotočata na pomen okoljskih vprašanj ter so usmerjene k razvoju zelene pismenosti. Torej se izraz nanaša na aktivnosti, programe, projekte in storitve knjižnice, ki so usmerjene k ozaveščanju in informiranju prebivalstva, razvoju kritičnega mišljenja o ekoloških temah ter pridobivanju veščin in znanj, s pomočjo katerih lahko izboljšamo življenje in ohranimo naravo. V tem kontekstu so (zelene) knjižnice, zlasti splošne knjižnice, ki v lokalnih skupnostih predstavljajo vseživljenjsko učno središče za ljudi vseh starosti, z izvajanimi programi pomembni informacijski viri za ozaveščanje o okoljskih vprašanjih in trajnostnem razvoju (Antonelli, 2008).

Da bi se »zelene knjižnice« nanašale na poslanstvo in programe knjižnic, in ne zgolj na arhitekturo, morajo knjižničarji prevzeti vodilno vlogo pri spodbujanju trajnosti. Da bi to dosegli, bodo morali knjižničarji izkoristiti vire, ki jih lahko nudi njihovo okolje, se smiselno povezovati z drugimi podobno mislečimi posamezniki in institucijami, si prizadevati za izobraževanje knjižničarjev in uporabnikov ter objavljati uspehe svojih trajnostnih prizadevanj, s čimer bodo pozitivno vplivali na javnost (Aulisio, 2013).

2.2 Pojav in razvoj gibanja zelenih knjižnic

Večina znanstvenikov, politikov in javnosti po svetu se vsaj do neke mere strinja, da je naš planet ogrožen. Dejstvo je, da človeštvo s svojim malomarnim ravnanjem vpliva na globalno segrevanje in posega v okolje z drastičnimi in nepopravljivimi posledicami. Če želimo ohraniti planet za naslednje generacije, moramo spremeniti svoje ravnanje. Ker je vloga knjižnic služiti skupnosti, je prav, da tudi knjižničarji ukrepajo in pomagajo, da družba postane uvidevnejša do okolja, trajnostno naravnana (Antonelli, 2008, str. 9). Knjižnice so sledile zgledu drugih izobraževalnih ustanov, ki so okoljevarstvene in trajnostne teme začele vključevati tudi v učne načrte, in tako prevzele pomembno vlogo pri osveščanju, promociji in spodbujanju trajnostnega razvoja (Antonelli, 2008, str. 9; Aulisio, 2013, str. 2).

Definicija trajnostnega razvoja sicer izhaja iz poročila *Our common future* (Naša skupna prihodnost) Svetovne komisije Združenih narodov o okolju in razvoju (t. i. Brundtlandove komisije) iz leta 1987, ki pravi, da trajnostni razvoj pomeni zadovoljiti potrebe sedanjega človeškega rodu, ne da bi ogrozili možnosti prihodnjih rodov, da zadovoljijo svoje potrebe (Aulisio, 2013, str. 3; Jarvie, 2016; Report ..., 1987).

Gibanje zelenih knjižnic se je pojavilo v Združenih državah Amerike v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja in postalo množičnejše okoli leta 2003. Na prepoznavnost in razvoj zelenih knjižnic je pomembno vplivalo *Združenje ameriških knjižnic* (The American Library Association oziroma ALA), ki je leta 1989 ustanovilo delovno skupino za okolje (*Task force on the environment* oziroma TFOE), katera si je zastavila dva cilja: knjižničarje in ostale seznaniti z različnimi viri informacij o okolju ter omogočiti prepoznavanje okoljskih vprašanj v knjižnicah in iskanje ustreznih rešitev zanje (Antonelli, 2008, str. 2, 6).

Tako so se v prizadevanjih, da se tudi knjižnični sektor aktivneje vključi v »reševanje« planeta, v sklopu zelenega gibanja pojavile tudi zelene knjižnice. Te so si na različne načine prizadevale opozarjati in odgovarjati na ekološko grožnjo in zaskrbljujoče stanje planeta Zemlje. Pristopile so k prenovi stavb, ki so energetske varčne, ozelenitvi okolja in notranjih prostorov, uvedle so procese, ki manj obremenjujejo okolje (ločevanje odpadkov, uporaba eko čistil, zmanjšanje uporabe plastike, racionaliziranje porabe papirja, energije ipd.), prav tako so začele opozarjati na okoljevarstvena vprašanja, zaščito narave in teme trajnostnega razvoja tudi v vsebinskem smislu (s predstavitvami knjig, predavanji, filmskimi projekcijami, z delavnicami ipd.) (Antonelli, 2008, str. 2; Hauke, Latimer in Werner, 2013, str. 1–2).

Gibanje zelenih knjižnic je torej odgovor knjižničarske stroke na prizadevanje družbe, da opozori na ekološko grožnjo in zaskrbljujoče stanje planeta Zemlje ter (zavestna) odločitev, da se tudi knjižnični sektor aktivneje vključi v »reševanje« našega planeta.

3 Revijalni tisk, literatura in konference, ki so vplivali na prepoznavnost zelenih knjižnic

V članku *The green library movement: an overview and beyond* Monika Antonelli (2008) navaja, da se je gibanje zelenih knjižnic pojavilo v Ameriki v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. Februarja 1991 so namreč v strokovni reviji *The Wilson Library Bulletin* objavili poseben tematski sklop o knjižnicah in okolju, kjer

so objavili prve članke o zelenih knjižnicah, v katerih so avtorji razpravljali o vlogi, ki jo morajo imeti knjižnice pri ohranjanju narave in okolja (Antonelli, 2008).

James in Suzanne LeRue sta objavila enega izmed prvih člankov na temo zelenih knjižnic, in sicer članek z naslovom *The green librarian* (Zeleni knjižničar) (1991), v katerem sta podrobno pojasnila, kako lahko okolju pomagamo doma in v knjižnici. Objavljeni so bili še članki Toma Watsona *Finding the trees in the forest: environmental information sources* (Iskanje dreves v gozdu: okoljski informacijski viri), *Celebrating Earth day all year long* (Proslavljanje dneva Zemlje vse leto) avtorice Linde Rome, *Noise in the library: effects and control* (Hrup v knjižnici: učinki in nadzor) Ann Eagan in članek Stevena Smitha *The library as an environmental alternative (among other things)* (Knjižnica kot okoljska alternativa (med drugim)), kjer avtor razpravlja o vlogi, ki jo morajo imeti knjižnice pri ohranjanju narave in okolja. Ker so bili članki objavljeni kmalu po 20. obletnici prvega praznovanja dneva Zemlje (Earth Day), so poželi veliko zanimanje medijev in predstavljajo ponoven zagon zanimanja za zeleno okoljevarstveno gibanje, ki razmišlja »globalno, a deluje lokalno« (Antonelli, 2008).

V letu 1991 se je rodila tudi pobuda za ustanovitev pomembne strokovne revije *The Green Library Journal*. Skupina neprofitnih delavcev zavezanih varovanju okolja iz zelene knjižnice iz Berkeleyja v Kaliforniji in knjižničarjev iz Knjižnice Univerze Idaho iz mesta Moscow, zvezna država Idaho, se je odločila vzpostaviti strokovno revijo, ki bi spodbujala okoljsko pismenost. Prva številka revije *The Green Library Journal* je tako izšla januarja 1992 in na njeno vsebino je pomembno vplivala ustanovitev TFOE leta 1989. Uvodnik je napisala Maria Anna Jankowska, bibliotekarka na Univerzi Idaho, sledili so knjižničarski članki o okolju prijazno naravnanih konferencah ALA, o ustanovitvi delovne skupine za okolje ter praktični knjižničarski članki o okoljskih informacijah, zelenih knjižnicah, priložnostih za recikliranje in vplivih na okolje (Antonelli, 2008; Jankowska, 2011).

Novembra 1993, je v reviji *The assistant librarian: official journal of the A.A.L.* izšel članek Attona *Green librarianship: a revolt against change* (Zeleno knjižničarstvo: upor proti spremembam). V članku Atton opisuje dejavnosti zelenega knjižničarstva v ZDA in opozarja knjižničarje v Veliki Britaniji, da naj v knjižnici ne sprejmejo poslovno-potrošniškega modela.

Naslednji članki o zelenih knjižnicah so se ponovno pojavili šele deset let kasneje, leta 2003, ko je gibanje zelenih knjižnic postalo bolj množično. Vodilna revija pri objavljanju vsebin o zelenih knjižnicah in zelenih knjižničarskih temah je bila *Library journal*. So bili pa v vmesnem času, od leta 1990 do 2003, aktivni tudi v ALA, kjer so zasledujoč cilje TFOE več kot desetletje skrbeli za promocijo zelenih vsebin in na konferencah predstavljali različne programe zelenih knjižnic. Prva

zeleni konferenca je potekala leta 2000, ko je ALA gostila konferenco *Libraries build sustainable communities* (Knjižnice gradijo trajnostne skupnosti), katere cilj je bil predvideti, kako lahko lokalne knjižnice zadostijo prednostnim nalogom skupnosti 21. stoletja (Antonelli, 2008).

Poleg omenjenih revij in člankov sta omembe vredna tudi dva spletna dnevnika – bloga: *The green library blog*¹ in *Going green @your library*.² Prvi blog ponuja seznam pomembnih »dejavnosti, dogodkov, literature in projektov«, ki obravnavajo porabo energije in vode v stavbah ter materiale, ki se lahko uporabljajo v zelenih knjižnicah za zmanjšanje negativnega vpliva na zdravje uporabnikov in na okolje kot celoto. Drugi blog ponuja veliko informacij o filmih, ki se ukvarjajo z »zelenimi« idejami in povezave do drugih spletnih dnevnikov in konferenc.

Na spletu pa je npr. preko prosto dostopne platforme Kalifornijske univerze za objavo eScholarship dostopnih več referenčnih člankov o zelenih knjižnicah, predvsem prispevki avtorjev kot so Monika Antonelli, George J. Aulisio in Petra Hauke.

Za pregled razvoja zelenih knjižnic je v Sloveniji na razpolago malo virov. V Narodni in univerzitetni knjižnici je dostopno nekaj gradiva (poglavitne knjige ali zborniki) v angleškem ali nemškem jeziku, ki je pomembno za boljše poznavanje gibanja zelenih knjižnic predvsem v ZDA in Evropi. Naj izpostavimo nekatere pomembnejše med njimi, knjiga Kathryn Miller Public *Libraries going green* (Javne knjižnice postajajo zelene), ki je izšla v Chicagu leta 2010, založila jo je ALA in je prva knjiga, ki se osredotoča izključno na vlogo knjižnice v zelenem gibanju. Opredeli in opiše družbeno vlogo zelene knjižnice, zelene storitve, ki jih lahko nudijo takšne knjižnice. Ker je zeleno gibanje postalo nacionalnega pomena, govori o pričakovanih uporabnikov, da se bodo tudi knjižnice odzvale na podoben način kot to počnejo mnoge korporacije (Miller, 2010). V istem letu je izšla še knjiga *How green is my library?* (Kako zelena je moja knjižnica?), avtorjev Sama McBane Mulforda in Neda A. Himmela (McBane Mulford in Himmel, 2010).

Leta 2013 je izšla knjiga Mary M. Carr, *The green library planner: what every librarian needs to know before starting to build or renovate* (Načrtovalec zelenih knjižnic: kaj mora vedeti vsak knjižničar, preden začne graditi ali prenavljati) (Carr, 2013). V tem letu je izšel tudi zbornik *University libraries and space in the digital world* (Univerzitetne knjižnice in prostor v digitalnem svetu), ki sta ga uredila Graham Matthews in Graham Walton (Matthews in Walton, 2013). V njem je govor predvsem o uporabi in izrabi prostora visokošolskih knjižnic, med drugimi

¹ Glej: <http://thegreenlibraryblog.blogspot.com/>.

² Glej: <https://greeningyourlibrary.wordpress.com/>.

pa je objavljen tudi za zelene knjižnice zanimiv članek Grahama Matthews *Sustainability in the library: »green« issues* (Trajnost v knjižnici: »zelene« teme), ki se dotika trajnosti v knjižnici in zelenih tem.

Naslednji zbornik iz leta 2013 je *The green library: the challenge of environmental sustainability* (Zelena knjižnica: izziv okoljske trajnosti), ki so ga v imenu Ifle uredili Petra Hauke, Karen Latimer and Klaus Ulrich Werner. V zborniku so zbrani prispevki in študije primerov iz Nemčije in drugih evropskih držav, pa tudi iz Azije, Avstralije in ZDA, ki kažejo različne vidike zmanjšanja »ekološkega odtisa« v knjižnicah. Družbena vloga in odgovornost knjižnic kot vodilnih v okoljski trajnosti so poleg pogleda na vsakodnevne trajnostne postopke tudi doseganje pozitivne podobe knjižnice v promociji trajnostnega razvoja. Knjiga vsebuje tudi kratke prispevke, ki predstavljajo zanimive primere trajnosti v knjižnicah (Hauke idr., 2013).

Trenutno najnovejši je zbornik prispevkov iz leta 2018 z naslovom *Going green: implementing sustainable strategies in libraries around the world: buildings, management, programs and services* (Postati zelen: implemetiranje trajnostnih strategij v knjižnicah po svetu: zgradbe, upravljanje, programi in storitve), ki so ga v imenu delovne skupine za okolje, trajnost in knjižnice (*Environment, Sustainability and Libraries Special Interest Group*) ENSULIB, in ki deluje znotraj Ifle, uredili avtorji Petra Hauke, Madeleine Charney in Harri Sahavirta, ki se v okviru te skupine posvečajo zelenim knjižnicam. Prispevki obravnavajo teme, povezane z ekološkim vidikom knjižničnih zgradb, varčevanjem z energijo ter povezavo trajnostnega razvoja, ekologije, varstva okolja s poslanstvom visokošolskih in splošnih knjižnic (Hauke, Charney in Sahavirta, 2018).

Posebno pozornost velja posvetiti iniciativam in projektom iz sosednje države Hrvaške, ki zaseda vidno mesto v gibanju zelenih knjižnic v Evropi.

Društvo bibliotekarjev Istre je leta 2011 ustanovilo projekt *Zelena knjižnica* z namenom izobraževanja javnosti ter ozaveščanja o trajnostnem razvoju in nujnosti varstva okolja. Ideja za projekt zelene knjižnice se je rodila konec leta 2010, ko je Društvo bibliotekarjev Istre ob mednarodnem letu biotske raznovrstnosti organiziralo projekcijo filma. Dober odziv javnosti in medijev so jih navedli k razmišljanju in pod vodstvom Ivana Kraljevića so oblikovali projekt, ki povezuje ekologijo in knjižničarstvo.

Cilj projekta je bil izobraževanje javnosti, ozaveščanje o trajnostnem razvoju in varstvu okolja. Organizirali so predavanja, delavnice in javne razprave ter postavili namensko spletno stran *Zelena knjižnica* (Zelena ..., 2012). Projekt je bil zelo dobro sprejet in se je začel hitro širiti, najprej v Istrski županiji in nato še

v drugih županijah na Hrvaškem. Do leta 2013 je v projektu sodelovalo devet knjižnic in več kot petnajst drugih institucij, pri čemer je potekalo 32 predavanj, 21 kreativnih delavnic in ena javna razprava ter predstavljenih 17 izobraževalnih dokumentarnih filmov. Projekt je bil izjemno dobro sprejet v Istrski županiji, njegove dejavnosti pa so bile dobro obiskane. Naslednji korak bi moral biti razširitev projekta na druge države.

Leta 2014 se je projektu pridružilo tudi *Hrvaško knjižničarsko društvo*. V Splitu je bila ustanovljena delovna skupina za zeleno knjižnico, katere namen je vzpostaviti mrežo knjižnic v skladu z obstoječim modelom projekta istrske zelene knjižnice, izobraževati in ozaveščati javnost o trajnostni družbi, nujnosti varstva okolja ter ukvarjati se z vprašanji energetske učinkovitosti v knjižnicah. Na Hrvaškem je do sedaj v gibanje vključenih že več kot 70 knjižnic.

Leta 2016 je *Nacionalna i sveučilišna knjižnica v Zagrebu* (Nacionalna ..., 2016) zagnala projekt *Zelena knjižnica za zeleno Hrvatsku* (Zelena knjižnica za zeleno Hrvaško), da bi izobraževala svoje uporabnike, predvsem študente, in ozaveščala javnost o pomembnosti varovanja in ohranjanja naravnih virov Hrvaške kot pomembnega dejavnika nacionalne kulturne dediščine. V okviru tega projekta je bil od 6. do 8. novembra 2017 izveden tudi *1. Zeleni festival (O)krenimo na zeleno!* Festival je bil organiziran v sodelovanju z delovno skupino za zelene knjižnice Hrvaškega knjižničarskega združenja (*Radnom grupom za zelene knjižnice Hrvatskoga knjižničarskog društva*). Namen tridnevnega festivala je bil približati problematiko trajnostnega razvoja in nujnosti zaščite okolja uporabnikom knjižnice in širši javnosti, popularizirati programe in ugotovitve znanstvenikov in strokovnjakov ter predstaviti delovanje in projekte nekaterih hrvaških zelenih knjižnic (Rubić in Antonac, 2017).

Od 8. do 10. novembra 2018 je bila izvedena prva mednarodna konferenca o zelenih knjižnicah *Let's go green!*, ki jo je ob podpori Ifle in Ministrstva Republike Hrvaške za kulturo organizirala Nacionalna i sveučilišna knjižnica v Zagrebu s pomočjo že omenjene Radne grupe za zelene knjižnice Hrvatskog knjižničarskog društva. To je bila sploh prva mednarodna konferenca na temo zelenih knjižnic (*Let's ..., 2018*). V okviru konference so knjižničarji, mednarodno priznani znanstveniki, strokovnjaki in aktivisti predstavili najnovejše dosežke na področju zelenih knjižnic in ekologije. Razstavljalci in udeleženci so si izmenjali izkušnje in primere dobrih praks glede na vlogo knjižnic pri spodbujanju vprašanj, povezanih s trajnostnim razvojem, in predstavili primerne rešitve.

Na konferenci sta med udeleženci iz več kot 20 držav s celega sveta sodelovali in se s svojima programoma predstavili tudi obe naši zeleni knjižnici, splošni knjižnici *Knjižnica Šentvid*, *Mestna knjižnica Ljubljana* in *Knjižnica Franca*

Ksavra Meška Ormož. Odziv je bil zelo pozitiven, kar deluje zelo spodbudno za njuno nadaljnje delovanje in razvijanje koncepta zelenih knjižnic. Program prve mednarodne konference (Let's ..., 2018) je postavil tudi smernice in pogoje za usmerjanje knjižničarjev glede potrebe po knjižnični vsebini in programih, ki so namenjeni osveščanju o nacionalni in svetovni naravni dediščini ter spodbujajo skrb za okolje in trajnostni razvoj. Poleg tega so udeleženci izmenjali znanje o socialno-ekonomskem vplivu uporabniških programov institucij, ki se ukvarjajo z dediščino, ter izboljšali sodelovanje med njimi.

4 Primeri zelenih knjižnic

V tem poglavju bo, z namenom podrobnejšega seznanjanja s obravnavano tematiko, na kratko predstavljenih nekaj konkretnih primerov zelenih knjižnic iz tujine, kjer je koncept takšnih knjižnic bolj uveljavljen. Najprej bodo kot primeri najbolj reprezentativnih in inovativnih zgledov s tega področja predstavljene nekatere knjižnice, prejemnice Iflino nagrade za najboljšo zeleno knjižnico. Sočasno bo podrobneje predstavljena tudi omenjena nagrada, njene glavne značilnosti in standardi, ki jih krovna mednarodna knjižničarska organizacija kot merodajna na tem področju predvideva v svojih strategijah in pobudah.

Nadalje bosta predstavljeni še dve sodobni knjižnici, ki sicer nista bili zgrajeni kot izključno zeleni knjižnici, vključujeta pa številne elemente t. i. zelenega načrtovanja zgradb (angl. green design), ki opredeljujejo zelene knjižnice v ožjem pomenu, torej knjižnice, locirane v namensko načrtovanih energetsko učinkovitih zgradbah z najmanjšim možnim vplivom na okolje. Hkrati pa ponazarjata tudi možnost inovativnosti in raznolikosti pri implementaciji zelenih rešitev knjižnične zgradbe glede na specifično okolje, v katerem se le-ta nahaja.

4.1 Zelene knjižnice in IFLA

V uvodu smo že povedali, kako knjižničarsko združenje IFLA opredeli in definira, kaj je zelena knjižnica. Omenili smo tudi, da IFLA vsako leto nagradi najboljšo zeleno knjižnico in njen program, ki na najboljši način vključuje vse uvodoma omenjene za to zahtevane karakteristike.

Za Iflino nagrado »Zelena knjižnica« (IFLA ..., 2019) se lahko poteguje katera koli knjižnica z izjemnim projektom, pobudo ali idejo na temo zelene knjižnice. Projekt, pobuda ali ideja je lahko predstavljena na različne načine, kot so esej, video posnetek, plakat, članek, prosojnica. Predstavitev projekta, pobude ali

ideje je potrebno predložiti ocenjevalnemu odboru za nagrade skupine Ensulib, Ifline specializirane interesne skupine za okolje, trajnost in knjižnice, ki ocenjuje kakovost in relevantnost prijavljenih knjižnic glede na:

- uporabnost za cilje in področje skupine Ensulib,
- prispevek knjižnic k ciljem Združenih narodov za trajnostni razvoj,
- kakovost predstavitve kot celote ter
- relevantnost za Ifline cilje in vrednote (Ključna pobuda 4.1).

Z vsakoletnim podeljevanjem nagrad sodelujočim knjižnicam IFLA le-te aktivno promovira kot institucije, ki imajo ključno vlogo pri širjenju zavesti o pomembnosti t. i. zelenih tematik v času, ko je naše okolje pod pritiskom nevzdržnega modela razvoja sodobne človeške družbe.

4.1.1 City of Cockburn

Knjižnica *Cockburn Central* se nahaja v zahodni Avstraliji na južnem obrobju mesta Perth, četrtega največjega avstralskega mesta, in sicer v predmestju Success. Mesto Cockburn s približno 105 tisoč prebivalci je izredno dejavno na področju varovanja okolja in trajnostne okoljske politike (Cockburn soundings ..., 2018; Sustainability ..., 2019).

Že sama lokacija knjižnice uporabnike spodbuja k zelenemu delovanju, kot je npr. uporaba javnega transporta. Knjižnica je namreč le 5 minut oddaljena od glavne postaje (*Central station*), predmestje Success pa je enostavno dostopno z avtobusi prevoznika *Transperth*, ki s svojo mrežo pokriva širšo regijo mesta Perth. Na parkirišču pred knjižnico sta tudi dve mesti za polnjenje vedno bolj priljubljenih električnih vozil (Cockburn health..., 2016).

Zgradba, v kateri se nahaja knjižnica, je bila namensko zasnovana tako, da vključuje številne napredne rešitve, s katerimi mesto Cockburn izkazuje svojo zavezanost trajnostni okoljski politiki, in sicer te pokrivajo naslednja področja: varčevanje z energijo in naravnimi viri, skrbno ravnanje z vodo, skrben odnos do naravnega okolja.

Varčevanje z energijo in naravnimi viri

- Na streho zgradbe je pritrjenih 389 solarnih panelov, ki zgradbi dobavljajo elektriko z ničelnim izpustom toplogrednih plinov.
- V stavbi je vgrajena energetska varčna LED osvetlitev.
Zvezna država Western Australia sicer pospešeno preklaplja na elektrarne, katerih turbine za proizvodnjo električne energije poganja plin, vendar

je še vedno v uporabi precej za okolje škodljivih termoelektrarn na premog (Cockburn health ..., 2016; Verve ..., 2013).

- Fasado prekriva dvojna zasteklitev za učinkovito toplotno izolacijo pred vročino. To dopolnjujejo še senčila v obliki ogromnih polken, ki še dodatno zmanjšujejo segrevanje zgradbe. To je bistvenega pomena, saj zunanje temperature v mestu Perth in okolici, kjer prevladuje mediteranski tip podnebja s povprečno 9 urami sonca dnevno, v poletnih mesecih (od decembra do marca) včasih dosežejo tudi do 44,5 stopinj (Cockburn health ..., 2016; Climate ..., 2019).

Skrbno ravnanje z vodo

- Stavba ima vgrajenih 5 podzemnih rezervoarjev, v katerih se zbira deževnica.
- Okrog knjižnice so zasajene rastline, ki rastejo v lokalnem okolju oziroma so nanj prilagojene, in sicer takšne, ki za rast potrebujejo minimalne količine vode za zalivanje (Cockburn health ..., 2016).

V regiji okoli mesta Perth se je namreč opazno zmanjšala količina padavin (trend upadanja je opazen že vse od 70-ih let 20. stoletja), kar je v povezavi s hitro rastjo prebivalstva in povečano porabo vode imelo za posledico zelo znižan nivo podtalnice in zmanjšanje pritoka v vodne zbiralnike (Ruprecht, Campbell in Hope, 2005). O resnosti tega problema priča dejstvo, da je vlada zvezne države Western Australia kot odgovor na to zgradila dva obrata za desalinizacijo in v zasebnih domovih trajno prepovedala uporabo škropilnikov za zalivanje (Premier ..., 2006; Winter ..., 2009).

Skrben odnos do naravnega okolja

- Pred vhomom v zgradbo se nahaja t. i. ekološki otok z zaboji za primerno ločevanje odpadkov, v sami knjižnici pa je še posebna zbiralnica, kjer uporabniki lahko oddajo za okolje še posebej škodljive odpadke iz vsakodnevne uporabe, kot so npr. kartuše za tiskalnike, odslužene žarnice in mobilni telefoni (Cockburn health ..., 2016).

4.1.2 Chinese University of Hong Kong Library

Mesto Hong Kong je še posebej primerno za uvedbo koncepta zelene knjižnice. To je gosto naseljeno, močno urbanizirano azijsko velemesto v tropskem okolju z zelo veliko porabo energije in naravnih virov, ki ga ogrožajo posledice globalnega segrevanja. Vendar pa se v knjižnici univerze *Chinese University of Hong Kong*, druge največje tamkajšnje univerze, pridobivanja naziva »zelena« niso lotili z najbolj razširjeno prakso, torej izgradnjo povsem nove »zelene« knjižnične

stavbe oziroma prenove obstoječe v skladu s temi zahtevami in nato še pridobitvijo enega od certifikatov (npr. ameriški LEED oziroma lokalni BEAM), ki potrjujejo ustreznost take zgradbe (Jones, 2017, str. 1–3).

V skladu z Aulisiovo razširjeno definicijo, da zelene knjižnice niso samo tiste v certificiranih »zelenih« zgradbah (2013), so se projekta lotili z lastnim celovitim pristopom. Vodstvo, zaposleni in študentje tako v skladu z namensko izdelano strategijo univerze za bolj »zeleno« ravnanje pri svojih storitvah, pri vsakodnevni delovnih procesih in študijskih dejavnostih ter še z nekaterimi drugimi ukrepi aktivno poskušajo zmanjšati porabo (električne) energije in porabo papirja.

Poraba (električne) energije

- Uporabniki so npr. naprošeni, naj sami po potrebi vklopljajo in izklopljajo elektronske naprave, da le-te niso ves čas prižgane.
- Zmanjšali so število svetil in vključili montažo senzorjev za avtomatski vklop/izklop luči.

Poraba papirja

- Na vseh multifunkcijskih napravah je privzeta nastavitve dvostranskega tiskanja.
- Uporabnike poskušajo spodbuditi k uporabi skeniranja namesto fotokopiranja.
- Z digitalizacijo gradiva in pretvorbo čim večjega števila dokumentov ter obrazcev v elektronsko obliko. Poleg zmanjšanja količine porabljenega papirja se s tem hkrati odpravi potreba po energetsko potratnih stalno klimatiziranih prostorih za hranjenje papirnatega gradiva, ki ga ogroža vlažno tropsko podnebje v Hong Kongu (Jones, 2017, str. 2–12).

Poleg skrbi za primerno ločevanje odpadkov oziroma prizadevanja za zmanjšanje količine odpadkov, ki končajo na smetišču, univerza pozornost namenja tudi primernemu izločanju zastarele in odslužene računalniške opreme ter pohištva (Jones, 2017, str. 10). Eden od predlaganih ukrepov za prihodnost pa je prehod sistema za upravljanje knjižnice na t. i. *cloud-based IT* (računalništvo v oblaku), ki zaradi odprave potrebe po strojni opremi dodatno zmanjšuje porabo električne energije in obremenitve okolja zaradi odpadnih zastarelih računalniških naprav (Jones, 2017, str. 13).

Kljub prepričanju, da samo »zelena« stavba ni predpogoj za upravičenost do naziva zelena knjižnica, se je vodstvo univerze odločilo da bo novi prizidek, katerega so bili primorani graditi zaradi spremembe dodiplomskega študijskega programa

in posledično povečanega števila študentov, vseeno načrtovala in zgradila v skladu z zahtevo, da »zelene« zgradbe vsebujejo napredne tehnološke rešitve za čim manjšo obremenitev okolja, zato ta zgradba vključuje:

- reorganizacijo prostorov in združitve starih zgradb v skladno celoto z novo, energetske učinkovito knjižnično stavbo,
- dvojno zasteklitev zgradbe za učinkovito termalno regulacijo,
- vključitev dveh velikih atrijev s strešnimi okni v zasnovo nove zgradbe za učinkovito prepuščanje dnevne svetlobe in posledično zmanjšano potrebo po umetni osvetlitvi,
- uporaba naprednih senzorjev za nadzor nad osvetlitvijo in klimatskim sistemom,
- ozelenjena streha za izboljšanje toplotne izolacije in pa
- ureditev organskega zelenjavnega vrta na strehi zgradbe, ki med zaposlenimi poskrbi za dvig zavesti o pomembnosti trajnostne okoljske politike, pripomore pa tudi k boljšim medsebojnim odnosom na delovnem mestu in bolj sproščeni atmosferi, saj je vrtnarska dejavnost načrtovana kot neke vrste *team-building* in aktivnost za sproščanje (Jones, 2017, str. 6–7, 11).

Pri gradnji nove stavbe je bila npr. posebna skrb namenjena tudi varovanju lokalnih živalskih vrst prisotnih na zemljišču kampusa, zato so pozornost posvetili zelo številčni koloniji hudournikov, ki gnezdijo na zgradbi knjižnice. Prozorni stekleni paneli so bili npr. namensko pobarvani s pikami, ki preprečujejo zaletavanje ptičev v fasado zgradbe (Jones, 2017, str. 11).

4.1.3 USIU-Africa Library

Leta 2018 je v ožji izbor za Iflino nagrado *Green library award* prišla tudi *USIU-Africa Library*, knjižnica univerze *United States International University* (USIU) iz Nairobija, glavnega mesta Kenije. To je do zdaj šele druga knjižnica z afriškega kontinenta, nagrajena na tem natečaju (obe sta iz Kenije) (IFLA Green ..., 2018; Ogola, 2018, str. 2). Vseeno sta ti dve knjižnici dokaz, da se je praksa zelenih knjižnic razširila tudi v Afriko, in vzorčni primer, da so tudi tamkajšnje knjižnice sposobne inovativnosti v knjižnični dejavnosti, kljub težavam zaradi znatno težjih ekonomskih razmer, ki zaznamujejo to včasih zapostavljano celino (IFLA Green ..., 2018).

Že sama stavba knjižnice je »zelena«, z nekaterimi inovativnimi trajnostnimi rešitvami. Poleg atrija, ki omogoča vstop naravne dnevne svetlobe v vse prostore in tako zmanjšuje potrebo po umetni osvetlitvi ter naprednega sistema ventilacije, je zunanja površina zgradbe prekrita s paneli z dvojno zasteklitvijo (Ogola, 2018, str. 10).

Prestolnica Nairobi je mesto s številnimi parki (Uhuru Park, Central Park, City Park, Nairobi Arboretum, Jeevanjee Gardens ipd.), pa tudi eno redkih mest na svetu, ki ima na svojem obrobju celo narodni park (Nairobi National Park), prvi v Keniji, sicer relativno majhen, a z zelo raznoliko floro in favno (Briggs in Williams, 2009, str. 162–63; Explore Nairobi, 2019; Nairobi, 2019). Prebivalcem Nairobijskega mesta so njihovi parki zelo pomembni. Znana kenijska okoljska aktivistka in Nobelova nagrajenka Wangari Maathai (1940–2011) je leta 1989 vodila kampanjo za ohranitev parka Uhuru, ki ga je administracija tedanjega kenijskega predsednika Daniela arap Moi-ja želela pozidati oziroma tam zgraditi 60-nadstropni nebotalnik, in tudi dosegla, da so omenjeni načrt opustili.

Morda je prav zaradi tega dejstva osrednja značilnost knjižnice *USIU-Africa* ravno velik vrt (imenovan Garden in the library) lociran v notranjosti knjižnice, ki predstavlja središče same zgradbe in si je prislužil posebno pohvalo. Uporabnikom daje občutek, da se namesto v notranjosti zgradbe nahajajo na prostem, številne rastline (drevesa, cvetje) izboljšujejo kakovost zraka v sami stavbi in ustvarjajo okolje, ki na uporabnike in zaposlene deluje pomirjujoče in zmanjšuje stres. Poleg rastlin v vrtu so po celotni zgradbi razpostavljene še številne lončnice, ki dopolnjujejo vtis resnično »zelenih« knjižnic (Ogola, 2018, str. 7, 11–12).

Še ena zelo pomembna značilnost zgradbe je streha, na kateri prestrezajo deževnico, ki se potem uporablja za zalivanje zelenic v okolici zgradbe in pa že omenjenega velikega vrta. Ta okolju prijazna metoda je izredno pomembna zaradi za to potrebne količine vode, saj ima Nairobi v svojem vodovodnem omrežju res velike probleme z negativnim pojavom, imenovanim NRW (*non revenue water*) oziroma izredno veliko izgubo vode na poti od vira do uporabnikov. Spada namreč v vrh zgornje polovice seznama velemest s tem perečim problemom. Podobno kot npr. v indonezijski prestolnici Jakarti izgube namreč znašajo med 40 in 50 odstotkov (Ogola, 2018, str. 11; Focusing ..., 2011).

Knjižnica se zaveda tudi pomena svoje vloge in odgovornosti pri vzgoji in ozaveščanju bodočih generacij glede varovanja okolja. Osebe je zato zelo usposobljeno v zeleni pismenosti in predava na delavnicah, ki jih prirejajo v knjižnici, s čimer po svoje prispevajo k boju proti klimatskim spremembam. S svojim projektom (plakatom), ki so ga pripravili na temo krčenja gozdov, so npr. celo zmagali na natečaju, katerega je organizirala Aflia (*African Library & Information Associations & Institutions*), neodvisna mednarodna in neprofitna organizacija (African ..., 2017; Ogola, 2018, str. 14).

4.2 Primera knjižnic, ki uporabljata zelene tehnologije

4.2.1 Osrednja knjižnica v Seattlu

Leta 2004 je bila odprta arhitekturno markantna nova Osrednja knjižnica v Seattlu. Vendar pa knjižnice ne zaznamuje le futuristični dizajn zunanosti, ampak ima ta vgrajenih cel kup naprednih zelenih tehnologij, ki zmanjšujejo negativni vpliv na okolje v že tako obremenjenem urbanem središču. Da bi nova knjižnična zgradba ustrezala strožjim zahtevam novih predpisov mesta Seattle za trajnostne gradnje, še preden so bili ti sploh sprejeti, so za izdelavo načrta nove knjižnice najeli slovitega nizozemskega arhitekta Rem Koolhaasa in newyorškega arhitekta Joshuo Ramusa (McKiernan, 2008; Seattle's ..., 2004, str. 1). Posebnosti te zelene knjižnice so gradnja, energetska učinkovitost, skrb za vodo in ozračje.

Že sam proces gradnje stavbe je bil zastavljen odgovorno do okolja:

- pri rušenju predhodne stavbe in gradnji nove je bilo recikiranih 75 % nastalih odpadkov,
- vsaj 20 % gradbenega materiala je bilo iz območja do največ 800 km oddaljenega od Seattla (relativno blizu za ameriške razmere), s čimer so zmanjšali okoljske obremenitve zaradi transporta in hkrati pomagali lokalnemu gospodarstvu,
- zgradba pa je bila načrtovana tako, da včasih le minimalno obdelani osnovni strukturni elementi zgradbe služijo kot njen funkcionalni del. S tem je bila zmanjšana količina vgrajenega gradbenega materiala, kar je precej pomembno, kajti raba betona in jekla v gradbeni industriji zelo obremenjuje okolje (Lawton, 2019, str. 41; McKiernan, 2008; Seattle's ..., 2004, str. 2).

Stavba knjižnice je energetska zelo učinkovita. Dodeljen ji je bil celo srebrni status po sistemu ocenjevanja LEED, ki ga podeljuje U.S. Green Building Council (Ameriški nacionalni svet za zelene gradnje).

Energetska učinkovitost se kaže v:

- fasadni oblogi (t. i. obešena fasada) knjižnične zgradbe s trojno zasteklitvijo (50 % površine), ki poskrbi za občutno zmanjšanje porabe energije potrebne za hlajenje in gretje in posledično znižanje operativnih stroškov. Sofisticirana zasteklitev hkrati omogoča maksimalno izrabo dnevne svetlobe, kar še dodatno zmanjšuje potrebo po električni energiji in stroške razsvetljave, saj stekleni ovoj zgradbe deluje tudi kot »lovilec dnevne svetlobe«;
- aluminijska mreža, vgrajena med sloje šip, deluje kot sredstvo za senčenje, ki preprečuje kopičenje toplote,

Slika 1: Singapurska nacionalna knjižnica (foto: Sebweb19) (ESSEC_Singapore.JPG, 2007)

Slika 2: Osrednja knjižnica v Seattlu (foto: Rex Sorgatz) (Seattle library ..., 2008)

- rastline, zasajene okoli zgradbe, še dodatno zmanjšujejo negativni efekt pojava »heat island« (kopičenje toplote na določeni lokaciji), značilnega za središča sodobnih velemest,
- poleg fasade k energetski učinkovitosti veliko pripomorejo tudi napredni avtomatski sistemi za upravljanje OPK (ogrevanja, prezračevanja, klimatizacije), ki hladni ali topli zrak »dozirajo« glede na dejanske potrebe, in sicer ločeno za vsak predel knjižnice posebej, poleg tega pa v notranjosti ves čas zagotavljajo tudi svež zrak za dobro počutje uporabnikov (Antonelli, 2009b; McKiernan, 2008; Seattle's ..., 2004, str. 1–2).

Posebna skrb je v knjižnici namenjena tudi skrbnemu ravnanju s pitno vodo oziroma zmanjšanju porabe le-te. Knjižnica ima vgrajen ogromen zbiralnik deževnice v velikosti približno 10.560 litrov, iz katerega namakajo rastline v stavbi in zunaj nje. Za to so bile izbrane posebne vrste rastlin, ki za rast ne potrebujejo veliko vode in so odporne proti suši. Pri tem se uporablja poseben »kapljični« sistem zalivanja za optimalno izrabo vode. V toaletnih prostorih so bili vgrajeni posebni pisoarji, ki ne potrebujejo vode za splakovanje, porabo vode tam pa še dodatno regulirajo, npr. z avtomatskimi pipami s funkcijo izklopa.

Knjižnica v Seattlu skrbi za ozračje tako, da so se v sami zgradbi izognili uporabi okolju in zdravju škodljivih kemičnih snovi, npr. CFC-jev (klorofluorovodikov) za hladilna sredstva in BTM (bromotrifluorometana) oziroma Halona 1301 pri sistemu za gašenje (McKiernan, 2008).

Knjižnica je za svoje uporabnike pripravila tudi poseben program, kjer se ti lahko poučijo o zelenih oziroma okoljsko-trajnostnih značilnostih knjižnične zgradbe in njihovem pomenu pri varovanju okolja (Seattle's ..., 2004, str. 1).

Zanimiva posebnost te knjižnice je tudi t. i. knjižna spirala. Namesto da bi bile strogo ločene po nadstropjih so knjige na prozornih policah, ki se v skladu z Dewey-evo decimalno klasifikacijo neprekinjeno vijejo po klančinah z blagim naklonom skozi štiri nadstropja okoli osrednjega atrija. Police so le delno zapolnjene. Postavitev omogoča veliko fleksibilnost, saj je premeščanje in dodajanje knjižnega gradiva ter morebitnih novih polic zelo enostavno, saj takšna širitev ne ruši nobene obstoječe optimizirane razporeditve. Na tak način knjižnice zaradi prostorske stiske dolgoročno tudi ni treba širiti ter dograjevati in tako dodatno obremenjevati okolja s ponovnimi gradbenimi deli (Athens, 2007, str. 10–11).

4.2.2 Singapurska nacionalna knjižnica

Nova *Singapurska nacionalna knjižnica* oziroma *National library building* (National ..., 2019), odprta leta 2005, naj bi bila najbolj zelena knjižnica na svetu. To je 16-nadstropna, 103 m visoka zgradba na 11,300 kvadratnih metrov veliki parceli. Uporabna površina knjižnice znaša pribl. 58,800 kvadratnih metrov. Načrte zanjo je naredil arhitekt Ken Yeang (r. 1948), doma iz sosednje Malezije. Je tudi ekolog, kot arhitekt pa je znan kot pionir eko-arhitekture, pa tudi po svoji »zeleni« oziroma eko-estetiki, o kateri se je pozitivno izrazil celo sloviti britanski arhitekt Norman Foster.

Singapurska nacionalna knjižnica je popoln primer knjižnice zgrajene izrecno za tropske predele. Dežele, locirane v takih geografskih legah, zaradi specifičnega podnebja in s tem povezanimi klimatskimi danostmi (visoke temperature in vlaga skozi vse leto, močna sončna svetloba ipd.) nalagajo specifične zahteve za nadzor in zagotavljanje ustreznih klimatskih pogojev, še zlasti kar se tiče hrambe in zaščite gradiva (kroženje zraka, hlajenje). V gosto naseljenih in s prometom (cestni, letalski) močno obremenjenih urbanih središčih oziroma velemestih V in JV Azije pa zagotovo igra vlogo tudi onesnaženost zraka (še posebej škodljiva za gradivo v kombinaciji s svetlobo). To pa pomeni, da ima takšna zgradba zaradi visoke porabe energije (naravnih virov) za zagotavljanje in vzdrževanje prej navedenih klimatskih pogojev, lahko precejšnje negativne učinke na naravno okolje, kar istočasno poganja za sabo tudi precejšnje stroške.

Zato sta snovalce pri izgradnji nove knjižnice vodila dva temeljna koncepta:

- ustvariti sodobno, energetske učinkovito knjižnico, ki z uporabo okolju prijaznih in inovativnih zelenih tehnologij zelo zmanjša obremenitev okolja;
- z uporabo zelenih tehnologij in posledično večjo energetske učinkovitostjo znatno znižati operativne stroške zgradbe.

Pri Singapurski nacionalni knjižnici so bili npr. uporabljeni naslednji inovativni zeleni tehnološki prijemi:

- lega/postavitev zgradbe (orientiranost večjega dela fasade stran od sončeve trase Z–V), kombinirana s protitoplotno zaščito (fasada z dvojnimi steklenimi paneli) in napredno tehnologijo senčenja za nadzor temperature v notranjosti zgradbe,
- učinkovita izraba naravne svetlobe in s tem zmanjšanje potrebe po uporabi umetne razsvetljave (doseženo s svetlobnimi senzorji in naprednim kontrolnim sistemom, ki regulira uporabo luči – zmanjšana poraba elektrike),
- napreden sistem prezračevanja in hlajenja knjižničnih prostorov, ki se z nadziranjem razmer v notranjosti ustrezno prilagodi zmanjšanim potrebam po zaprtju knjižnice,
- uporaba in izkoriščanje lokalne vegetacije za krajinsko oblikovanje, kar (dodatno) pripomore k termalnemu nadzoru notranjih prostorov,
- uporaba deževnice za zalivanje zasajenih površin in vgradnja učinkovitih vodovodnih pip, cistern idr. Zaradi lege tik ob ekvatorju v Singapurju sicer skorajda vsak dan dežuje, kljub temu pa morajo zaradi pomanjkanja le-te, vodo v velikih količinah uvažati iz sosednje Malezije. Smotrna poraba vode je zato bistvenega pomena (National ..., 2019).

5 Zeleni knjižnici v Sloveniji

Tudi knjižnice v Sloveniji sledijo svetovnim trendom in že nekaj časa niso več samo izposojevalnice knjig in ostalega neknjižnega gradiva ali prostor druženja na literarnih večerih. Ker se aktivno prilagajajo družbenim potrebam, vedno bolj postajajo prepoznavne tudi kot socialna stičišča, ki uporabnike informirajo, izobražujejo in osveščajo tudi glede pomembnih tem zdravega načina življenja, skrbi za okolje in trajnostni razvoj. Čeprav v slovenskem okolju še ni bilo veliko govora o zelenih knjižnicah, pa obstajata dve knjižnici, ki sta zavestno krenili na to pot.

5.1 Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož – zelena knjižnica

Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož je krenila na pot zelene knjižnice, ko se je bila primorana preseliti na novo lokacijo. Od leta 1995 je knjižnica domovala v ormoškem gradu, kjer je teža vedno obsežnejše knjižnične zbirke preseгла nosilnost grajskih temeljev in je bilo potrebno začeti razmišljati o preselitvi v primernejše prostore. Izbran je bil že dotrajan in energetsko potratni objekt bivšega otroškega vrtca na Žigrovi ulici 6b. Občine ustanoviteljice so pridobile nepovratna sredstva iz naslova Kohezijskega sklada – trajnostna energija in pričele energetsko sanacijo stavbe. Energetska sanacija objekta je zajemala izvedbo toplotne izolacije

celotnega ovoja objekta z novo fasado, zamenjave stavbnega pohištva in strešne kritine tako, da je energijsko število objekta po sanaciji znašalo okrog 72 kWh/m²a. V okviru te obravnavane investicije so bili obnovljeni tudi notranji prostori, elektro in deloma strojne inštalacije, poleg tega pa je bila urejena tudi neposredna okolica objekta. Zaradi te investicije so se za polovico zmanjšali izpusti CO₂ v ozračje ter za polovico zmanjšali na letni ravni tudi stroški za kurjavo.

V začetku leta 2015 se je knjižnica preselila v novo stavbo, ki pa ji pripadajo tudi večje zelene površine. Odločili so se, da jih vzamejo kot izziv in prednost, ki jo imajo le redke knjižnice v Sloveniji ter jih vključijo v samo poslanstvo knjižnice. Tako so postopoma uredili zeliščne gredice, ki so zasnovane in zasajene trajnostno, tako ne zahtevajo veliko nege in skrbi. Zasajena so zdravilna zelišča in okrasne rastline, ki simbolno spominjajo in se navezujejo tudi na preteklost, saj je na tem istem mestu v srednjem veku stal frančiškanski samostan z bogato knjižnico, ki pa se je ob razpustitvi izgubila. Zelišča pobirajo, jih sušijo in s pomočjo strokovnjaka pripravijo zeliščne mešanice, čaje, ki jih uporabljajo kot promocijska darila. Negujejo tudi brajde, na katerih zori grozdje, iz katerega pripravijo marmelado ali sok, ki jih prav tako uporabljajo kot promocijska darila in za pogostitve na dogodkih. Na terasi pod brajdami so postavili mizo za namizni tenis, ki obiskovalcem omogoča rekreacijo na svežem zraku. Skupini odraslih pa na terasi omogočajo vsakodnevno izvajanje redne telesne vadbe po metodah Šole zdravja. V načrtu imajo tudi postavitev čebelnjaka, saj jim velikost in lokacija okolice to omogoča.

Poslanstvu zelene knjižnice se pridružujejo tudi programske. Nahajajo se v ruralnem okolju in opažajo, da se prebivalstvo ne odziva dovolj prožno na podeželske, okoljske, klimatske in ekonomske izzive, predvsem v primerih, ko opažajo, da stagnira skrb za okolje, zdravje in dobro počutje, za ekološko in trajnostno pridelavo, predelavo in prodajo hrane in podobne zelene teme. Posebno skrb posvečajo pestri ponudbi knjižničnih dogodkov, namenjenih različnim skupinam prebivalcev. S projekti in dogodki želijo prispevati h kvalitetnemu in pozitivnemu razvoju lokalne skupnosti, opolnomočenju prebivalstva in dvigu kakovosti življenja. Zavedajo se vloge knjižnice v lokalnem okolju, ki v hitro spreminjajočem se in vedno bolj globaliziranem svetu predstavlja pomembno vseživljenjsko učno, informacijsko in tudi družbeno središče, zato so zaznali potrebo, da se v okolju izpostavijo kot osveščujoča organizacija.

Zeleni program so načrtno začeli izvajati leta 2016, ko so iskali ideje, kaj zanimivega uporabnikom ponuditi čez poletje, v času počitnic in dopustov. V okolju so opazili večji interes za teme povezane z zdravjem, dobrim počutjem, sodobnejšimi trendi vrtnarjenja, naravnimi pristopi in samooskrbo. Ugotovili so, da lahko v sodelovanju s ponudniki podobnih storitev v okolici izvedejo kvaliteten

in zanimiv program v obliki neformalnega učenja in poskrbijo za vseživljenjsko učenje odraslih uporabnikov ter pripomorejo k osveščanju lokalnega prebivalstva in nenazadnje k trajnostno naravnemu razvoju okolja. Pripravili so t. i. četrtkove zeliščarske popoldneve v mesecu juliju in avgustu. Zasnovali so jih kot sproščena tedenska poletna druženja v senci vrtno terase, ki so usmerjena k ozaveščanju in informiranju prebivalstva, razvoju kritičnega mišljenja o raznih ekoloških temah, pridobivanju veščin in znanj, s pomočjo katerih obiskovalci izboljšajo svoje življenje, dvigujejo raven zavedanja o nujnosti zaščite in varovanja okolja ter posegajo po strokovni literaturi.

Program vsako leto nadgrajujejo. Tako so poleti 2016 od julija do septembra vsak teden potekali četrtkovi zeliščarski popoldnevi na vrtni terasi, kjer so gostili zanimive goste. Gostje so bili povečini domači strokovnjaki s področja hortikulture, biologije, botanike, ekologije. Teme predavanj, delavnic in praktičnih prikazov so bile povezane z vrtnarjenjem, zeliščarstvom, okoljevarstvom, zdravim življenjskim slogom ter dobrim počutjem. Sodelovanje z zunanjimi izvajalci programa je vzpostavilo nove vezi knjižnice z društvi, gospodarskimi subjekti, socialnimi podjetji in ustanovami v širši okolici. Ob koncu poletja so pripravili ogled primera pozitivne prakse eko-socialne kmetije, ki se ukvarja s pridelavo, predelavo in prodajo zeliščnih izdelkov, kjer so imeli tudi predavanje z delavnico. Tekom leta so pripravili tudi predavanje strokovnjakinje za zelenjadarstvo in okrasne rastline, ki že 25 let dela na področju pridelave zelenjave, raziskav in s tem povezanih novih tehnologij ter predavanje ekološke vrtnarke o vrtu brez prekopavanja, ki ga ni treba ne pleti niti ne redno zalivati.

Na eni od delavnic so pod strokovnim vodstvom pripravili čajne mešanice iz lastno vzgojenih zelišč, ki so jih namenili za promocijo knjižnice, domačih avtorjev in njihovih del. Pripravljene čajne mešanice so spakirali v čajne vrečke in jih opremili s predstavitvijo domačih avtorjev in njihovih del. V promocijske namene so podobno opremili tudi stekleničke marmelade, skuhane iz grozdja knjižničnih brajd in stekleničke lokalno pridelanega medu ter jih opremili s podatki o literarnem delu in življenju domačih avtorjev.

V letu 2017 so izvedli predavanje zeliščarja in fitoterapevta, vrtnarskih strokovnjakov o pomembnosti ohranjanja avtohtonih semen in sort, o vzgoji lastnih sadik ter o trajnostnem in sonaravnem vrtnarjenju. V poletnem času pa so ponovno izvedli četrtkova zeliščarska druženja, tokrat v obliki študijskega krožka, ki ga je financiralo Ministrstvo za izobraževanje RS. Na srečanjih so udeleženci v sproščnem vzdušju, med druženjem v prijetnem okolju zunanjega knjižničnega vrta, drug od drugega, od zunanjih sodelavcev in strokovnjakov pridobivali nova zeliščarska znanja. Spoznali in razširili so znanja o zeliščih, ki jih najdemo v neokrnjeni naravi ali jih gojimo doma, njihovo vrednost v prehrani, domači lekarni,

preventivno moč pri mnogih zdravstvenih težavah, v kozmetične in negovalne namene. Metode podajanja znanj so bile eksperimentalne delavnice (kuharske, kozmetične, ustvarjalne), botanični sprehod, strokovna in poljudna predavanja ter ogled samooskrbnega učnega poligona pod strokovnim vodstvom. Tudi v tem letu je knjižnica nadaljevala, okrepila in širila navezavo s strokovnjaki, ki jim je mar za ohranjanje narave in kvaliteto življenja.

V tem letu je bila knjižnica uspešna s prijavo na razpisu Erasmus+ *KA104 Zelena knjižnica: Knjige in narava nam pomagajo* in pridobila sredstva za mobilnost osebja, ki v knjižnici dela na krepitvi področja izobraževanja odraslih. Osebe knjižnice se je udeležilo izobraževalnega obiska spremljanja na delovnem mestu, kjer so spoznavali nove načine in metode dela ter izmenjali koristne izkušnje in pozitivne prakse dela na področju zelene knjižnice. Tri zaposlene so se udeležile 1. Zelenega festivala (O)krenimo na zeleno, ki je potekal od 6. do 8. 9. 2017 v Nacionalni i sveučilišni knjižnici v Zagrebu. Na festivalu so na stojnici tudi predstavljale lasten program zelene knjižnice. Povezale so se z aktivnimi knjižničarji projekta Društva bibliotekara Istre Zelena knjižnica, ki se je uspešno razvil na Hrvaškem, ter poskrbele za prenos znanj v Slovenijo. V začetku leta 2018 so izvedli še izobraževalni obisk na delovnem mestu v eni izmed prvih sodelujočih knjižnic v hrvaškem projektu Zelena knjižnica, v Gradski knjižnici »Juraj Šižgorič« Šibenik. Po opravljenih izobraževalnih obiskih se je Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož pridružila vsehrvaškemu projektu Zelena knjižnica in razširila idejo tudi v Slovenijo. Tako so v letu 2018 program Poletnih zeliščarskih četrtkovih popoldnevov, ki je tokrat potekal že tretje leto, izvajali pod prepoznavnim logotipom hrvaškega projekta Zelene knjižnice in z lastnim sloganom: Modro☺zelenem. V juliju in avgustu je bilo izpeljanih 8 strokovnih predavanj z delavnicami, predstavitvami knjig, postavitvijo hotela za žuželke na knjižničnem vrtu ter strokovna ekskurzija. Tudi tokrat so krepili vezi z domačimi strokovnjaki, s posamezniki ali predstavniki različnih društev, podjetij in ustanov, med njimi naj izpostavimo socialno podjetje Zavod 100 % naravno botanik Ormož in Lekarno Ormož. Poleg tem, ki razvijajo zavedanje o pomenu varstva narave, so se dotaknili tudi obiskovalcem zanimivih tem o bioenergiji, meditaciji, masažah ter povezavi zeliščarstva in čarovništva skozi zgodovino človeštva. Četrtkove zeliščarske popoldneve so zaključili z vodenim ogledom Botaničnega vrta Univerze v Mariboru. Gostili so tudi naravovarstvenika Antona Komata, ki je predstavil knjigo *Zemlja, voda, seme*, opozoril na okoljske grožnje in ekološke katastrofe ter povedal, kako postopati, da bomo obvarovali in ohranili dragocene darove narave še za naslednje rodove.

Z učinki in rezultati projekta so pripomogli k ekološki osveščenosti, občutku pripadnosti skupnosti ter prispevali k rasti in blaginji družbe v lokalnem okolju in širše, kar je bilo pred izvedbo projekta vidno v veliko manjši meri. Ciljna skupina so bili odrasli, ki jim je mar za okolje, naravo, zdravje in dobro počutje. Na projekt

so se dobro odzvali, saj je posamezen dogodek v povprečju obiskalo 15 ljudi. V neformalnih pogovorih in evalvacijah so ga ocenjevali kot pozitivno in dobrodošlo storitev, ki si jo uporabniki želijo. Z izvedenimi aktivnostmi so pomembno prispevali k povezavi med lokalnimi strokovnjaki in uporabniki storitev knjižnice, ki so izmenjali mnoga raznolika znanja, spoznali različne vidike zdravega življenjskega sloga ter se obenem seznanili s pomembnostjo trajnostnega razvoja in okoljskih vprašanj. Razvijati so pričeli popolnoma nova partnerstva in utrjevati nekatera, ki so bila uporabljena že v preteklosti. Projekt pomembno vpliva na dojetje knjižnice ne zgolj kot kulturne ustanove, temveč kot pomembnega dejavnika vseživljenjskega učenja, družbenega in okoljskega osveščanja ter pridobivanja novih, praktičnih znanj. Veščine, ki se ob izvajanju projekta pridobijo, so trajnostne in uporabnike vedno znova vabijo k obiskovanju novih, podobnih in drugačnih, za nje namenjenih vsebin ter k izposoji s projektom povezanega gradiva.

Knjižnica je v promoviranje dogodkov v sklopu Zelene knjižnice vložila veliko truda, ob tem je prišlo do dviga prepoznavnosti knjižnice v okolju, pogosteje se je pojavljala v medijih v zelo pozitivni luči, projekt se je pa predstavljal tudi v tujini, na 1. mednarodni konferenci o zelenih knjižnicah *Let's go green!*, ki je potekala od 8. do 10. novembra 2018 v Nacionalni in univerzitetni knjižnici v Zagrebu.

Slika 3: Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož – zelena knjižnica

5.2 Knjižnica Šentvid – zelena knjižnica

Mestna knjižnica Ljubljana (v nadaljevanju MKL) je oktobra leta 2013 začela s polletno prenovo svoje večje krajevne Knjižnice Šentvid, ki se nahaja na zelenem obrobju Ljubljane. Skoraj polovico površine ČS Šentvid pokriva gozdnata površina. Poslanstvo Knjižnice Šentvid je »Živimo v soglasju z naravo«. MKL je leta 2014 s prenovo dotedanega knjižničnega prostora, oblikovanjem ustrezne knjižnične zbirke in naborom prireditev začrtala koncept zelene knjižnice, ki naj bi združeval in povezoval različne organizacije, skupine in posameznike v lokalnem okolju. Knjižnica Šentvid ima pomembno vlogo pri izobraževanju, informiranju in ozaveščanju prebivalcev o pomenu zaščite in ohranjanja naravnih virov in o zdravem načinu življenja. V Četrtni skupnosti Šentvid imajo v bližini Knjižnice Šentvid tudi dva vrtca, tri osnovne šole, dve gimnaziji, glasbeno šolo, zdravstveni dom, zato je temu primerno načrtovala svoje knjižnične dejavnosti za prebivalce.

Okolju prijazna Knjižnica Šentvid pokriva obe pojmovanji zelene knjižnice, in sicer tako prvotno (certificirana okolju prijazna stavba), kot tudi razširjeno, ki jo je leta 2013 predlagal Aulisio, skratka v času prenove smo upoštevali tudi že novejši, aktualnejši trend:

- arhitekturno preoblikovanje prostora in opreme glede na koncept zelene knjižnice in
- dejavnosti knjižnice s področja sobivanja z naravo in njenega varovanja (Aulisio, 2013).

5.2.1 Arhitekturno preoblikovanje prostora in opreme glede na koncept zelene knjižnice

Zelena knjižnica se je najprej začela pri načrtovanju sonaravne stavbe, ki ne ogroža zdravja in naravnih virov ter upošteva nacionalna in mednarodna priporočila pri izbiri gradbenih materialov na eni strani, hkrati pa zadovoljuje vse potrebe uporabnikov. Javni razpis za gradbena in mizarska dela je bil pripravljen po ekoloških standardih in je od izvajalcev zahteval ponudbo ekoloških, okolju prijaznih materialov, kot so nove talne obloge (kavčuk), material za notranjo opremo (prevladujejo naravni materiali, les in kovina), barve za beljenje (zeleno pobarvan vhod v knjižnico), varčna osvetljava (LED osvetljava z nastavljivo jakostjo), pred glavnim vhodom zimzelena gredica tudi z zdravilnimi rastlinami, kot so rožmarin, timijan, sivka, ekološka čistila, ločevanje odpadkov, pitnik za vodo je povezan na vodovodno omrežje, racionalna poraba papirja itn.

Dejavnosti Knjižnice Šentvid s področja sobivanja z naravo in njenega varovanja zajemajo temu primerno urejeno knjižnično zbirko (izbor, ureditev, posebnosti,

postavitve, ekološki kotichek, gradivo je označeno s piktogrami) in prireditve za odrasle in otroke (razstave, knjižne uganke, strokovna predavanja, pravljice, delavnice, eko bralna značka, priporočilni sezname). Glede na analizo lokalne skupnosti in v skladu s takratnim strateškim načrtom so načrtovali projekt za družine (za odrasle in otroke), ki so ga poimenovali *Knjižnica Šentvid – zelena knjižnica: eko teden tretji teden v mesecu*. Leta 2015 so projekt začeli izvajati testno, v letu 2017 pa je postal redna dejavnost knjižnice. Načrtovali so ciklično dejavnost za odrasle in otroke, in sicer so želeli, da tema o naravi in njenem varovanju ves čas živi z zeleno knjižnico in je v njej prisotna, zato je knjižnica sedaj postala tudi zelena učiteljica.

Pri projektu so najprej opredelili nekatere elemente, med drugimi kdo je **izvajalec**: Knjižnica Šentvid in zunanji sodelavci, gosti, organizacije, društva, šole, vrtci; **trajanje**: tretji teden v določenih mesecih (februar, marec, april, oktober, november); kakšni so **cilji**: promocija knjižnice v Četrtni skupnosti Šentvid in v Ljubljani, v Sloveniji in izven meja (Avstrija, Hrvaška), pridobitev novih članov, navezava stikov s Četrtno skupnostjo Šentvid ter šolami in vrtci za potencialna prihodnja sodelovanja; navezava stikov z različnimi organizacijami in društvi v sami Četrtni skupnosti in v bližnji okolici, sodelovali bi med drugimi tudi z vladnimi organizacijami, MOL-ovimi organizacijami, gospodarstveniki in podjetniki ipd.; opredelili so **ciljne skupine**: družine, prebivalci Šentvida in Ljubljane ter okolice; določili so **potencialne partnerje**: Četrtna skupnost Šentvid, osnovne šole, gimnaziji v Šentvidu in bližnje enote vrtcev; naredili kratek **opis projekta**: Knjižnico so želeli predstaviti večjemu delu potencialnih uporabnikov in jim približati knjižnične storitve, ki so jih nudili. Hkrati so želeli navezati stik s predstavniki četrtno skupnosti za še bolj aktivno vključitev v delovanje knjižnice v lokalni skupnosti, za sodelovanje pri raznih prireditvah v naselju ter nadgraditev sodelovanja z vrtci, osnovnimi šolami, z gimnazijama, z društvi in organizacijami ipd. Ekološke vsebine so želeli ponuditi tudi drugim knjižnicam v mreži oziroma tudi knjižnicam zunaj mreže MKL. Sodelovanje je vključevalo med drugimi tudi vladne organizacije, MOL-ove javne zavode, gospodarstvenike in podjetnike ipd. in temu primerno so pripravili program Eko teden. Eko teden je vsak tretji teden v določenih mesecih (februar, marec, april, oktober, november).

V Eko tednu, ki traja od torika do petka, organizirajo ločeni eko delavnice za odrasle in mladino, v sklopu pravljičnih uric pripravijo eko pravljično urico, poleg tega pa še eko prireditve za odrasle oziroma mladostnike (strokovno predavanje, delavnico ali okroglo mizo) z zunanjimi gosti.

Pripravili so tudi celostno podobo (plakat in predstavitev projekta in zloženko s simbolom (drevo) in finančni plan. Z Eko tednom je Knjižnica Šentvid v svojem okolju postala primer okolju prijazne prakse in pomemben ponudnik okoljskega

izobraževanja in ozaveščanja vseh prebivalcev (otrok, mladostnikov in odraslih). Stalni partner Knjižnice Šentvid je Četrtna skupnost Šentvid (v nadaljevanju ČS Šentvid), ki redno skrbi za promocijo dejavnosti v knjižnici na svoji spletni strani ter objavlja vse dogodke tudi v glasilu ČS Šentvid. Občasno so partnerice tudi osnovne šole v Šentvidu. Osnovna šola Franca Rozmana Staneta in Knjižnica Šentvid sta na primer zbirali hrano in drugo v šoli ter v knjižnici za zavetišče za zapuščene živali Gmajnice. Ljudje so se odzvali in zelo lepo sodelovali. Kar nekaj škafel so otroci skupaj z učitelji odnesli iz knjižnice v zavetišče Gmajnice.

Na podlagi uspešnih sodelovanj pri Eko tednu se je še bolj okrepilo sodelovanje Knjižnice Šentvid tudi na drugih področjih knjižnične dejavnosti (kulturna praznovanja, obletnice, razstave) in tako so se vzpostavila nova sodelovanja in uspešni projekti. Nova partnerja knjižnice, kot sta Društvo Blaž Potočnikova čitalnica in gasilsko društvo, in prireditve, kot je Jesensko srečanje s Knjižnico Šentvid (v organizaciji ČS Šentvid), pa so tudi poskrbeli še za dodatno promocijo zelene knjižnice in s tem posredno tudi projekta Eko teden.

Sodelovali so tudi v programu Zelena prestolnica Evrope 2016, in sicer so v določenih mesecih vključili obravnavane teme (npr. odgovorno ravnanje z vodo, les – neprecenljivi dar narave).

Slika 4: Knjižnica Šentvid – zelena knjižnica: eko pravljica, ki jo vestno pripravi in vodi Maša Uran

Pri dejavnostih v okviru Eko tedna beležijo tudi rezultate dela, in sicer število izvedenih prireditvev in število udeležencev. V obdobju od 1. januarja 2015 do 30. aprila 2019 so izvedli 35 strokovnih predavanj in delavnic za odrasle, 27 eko pravljličnih uric za otroke, pri katerih so prisotni tudi starši, ki sodelujejo in se posredno izobražujejo, informirajo, ter 27 eko delavnic za otroke in mladostnike. Obiskovalci so s prireditvami zelo zadovoljni, predavatelje kot so Dario Cortese, Sabina Grošelj, mag. Violeta Irgl, Viki Grošelj in drugi, zelo pohvalijo in si želijo, da jih še povabijo. Prireditve so dobro obiskane, še posebej eko pravljlične urice, ki jih izjemno dobro pripravi Maša Uran, in na kateri so prisotni tudi nekateri starši, skratka družine. Zelo ustvarjalni pa so tudi udeleženci na eko delavnicah za odrasle, ki jih pripravljajo v sodelovanju z Borzo znanja v MKL, in na eko delavnicah za otroke in mladostnike, ki jih pripravi npr. Ustvarjalni kotiček, kjer izdelajo res imenitne izdelke iz naravnih in odpadnih materialov. Z opazovanjem udeležencev opažajo njihovo zadovoljstvo in napredek, vsekakor pa nameravajo vpliv na uporabnike meriti tudi s kvalitativnimi in ne samo s kvantitativnimi kazalci uspešnosti, kar sedaj priporočajo tudi nova strokovna priporočila. Eko tedni se lahko organizirajo tudi v drugih knjižnicah in postane lahko vseslovenski projekt oziroma knjižnična dejavnost v knjižnicah, ker se podobne oblike dela v knjižnicah že izvajajo, vsebinsko pa bi jih knjižnice morale še bolje opredeliti in načrtovati. Vsekakor pa je pomembno, da dejavnosti knjižnice dobro načrtujejo in organizirajo, da jih potem dobro vodijo in nadzorujejo.

Uspešno so tudi prijavi in predstavili referat z naslovom *The Šentvid Library – the green library* (Knjižnica Šentvid – zelena knjižnica) na že v 3. poglavju omenjeni mednarodni konferenci o zelenih knjižnicah, ki je potekala v Zagrebu in na Brionih. Kot posledica uspešne predstavitve referata o Zeleni knjižnici Šentvid na tej konferenci, so bili povabljeni k nadaljnji udeležbi pri različnih mednarodnih projektih in aktivnostih na temo zelenih knjižnic, vključno s povabilom za sodelovanje pri že omenjenemu Iflinem natečaju, na katerem vsako leto izberejo najboljšo zeleno knjižnico (IFLA Green library award).

Knjižnica Šentvid je v letu 2019 s predstavitvijo svoje realizacije koncepta zelene knjižnic v tesni konkurenci med 34-mi prijavljenimi zelenimi knjižnicami z vsega sveta dosegla izredno visoko uvrstitev na temu tekmovanju. Zasedla je namreč 4. mesto za zmagovalno predstavitvijo knjižnice iz mesta Cali v Kolumbiji (1. Hungary, Kiskunfelegyha, 2. Ireland, Cork, 3. France, Reunion 4. Slovenia, Ljubljana, 5. USA, New York).

6 Zaključek

Varovanje okolja in trajnostni razvoj sta nedvomno temi, ki se dotikata nas vseh in bistveno vplivata na življenje sedaj in v prihodnosti. Zato je pomembno, da tudi knjižnice prepoznajo družbeno odgovornost, ki jo lahko razvijajo z lastnimi vzgledi poslovanja in izvajanimi programi.

Upoštevanje zelenih idej oziroma zelene politike namreč nikakor ni všečna modna muha 21. stoletja, ki se jo da uspešno tržiti, ampak se z gradnjo sodobnih, ekološko naravnanih in istočasno energetske učinkovitih zgradb, poleg zmanjšanja obremenitev lokalnega okolja, v katerem uporabniki knjižnic prebivajo tudi sami, močno znižajo stroški uporabe in upravljanja takšnih zgradb. Privarčevana sredstva se lahko koristneje uporabijo za druge namene, kot so nabava gradiva, zagotavljanje zadostnega in kakovostnega kadra, izobraževanje le-tega, posodabljanje notranje opreme, informacijskih sistemov in implementacijo dodatnih inovativnih zelenih rešitev.

Splošne knjižnice sodelujejo pri načrtovanju in uresničevanju razvojnih družbenih ciljev na lokalni in državni ravni, ki izhajajo iz potreb in izzivov lokalne skupnosti (Brenčič idr., 2018, str. 3). Država Slovenija, Ministrstvo za zunanje zadeve RS (Cilji ..., 2016) in Služba vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko (Strategija ..., 2017) sta že sprejeli cilje trajnostnega razvoja Združenih narodov iz Agende 2030 (Transforming ..., 2015), ki jih ima tudi IFLA (About ..., 2019) in jih vključuje v svoje cilje. Zato bo treba v strateške načrte splošnih knjižnic v Sloveniji vključiti cilje in aktivnosti ter pripraviti storitve in dejavnosti za zasledovanje in doseganje ciljev trajnostnega razvoja, ki so v omenjenih dokumentih. Zelene knjižnice imajo lahko zelo pomembno vlogo v okviru nalog ozaveščanja, vzgajanja in izobraževanja prebivalstva. V Sloveniji imamo trenutno dve zeleni splošni knjižnici, ki delujeta v svojem okolju, v prihodnosti pa, glede na zanimanje in na sodobne strokovne trende, kot so tudi omenjeni cilji IFLE (About ..., 2019), in spremembe v družbenem okolju, pričakujemo razvoj novih zelenih knjižnic pri nas.

Leta 2016 je bila Ljubljana zelena prestolnica Evrope, ker je v preteklosti naredila veliko korakov za trajnostni razvoj. Tudi naše knjižnice se bodo soočile z novimi izzivi, cilji, ki so pomembni za nadaljnji razvoj slovenskih knjižnic in posredno za razvoj Slovenije glede na omenjenih 17 ciljev trajnostnega razvoja. Pripraviti je treba izobraževanje za knjižničarje, predavanja in delavnice, kjer bodo lahko razvijali svoje knjižnice in programe glede na lokalno okolje, si določali prioritete, čas ipd., glede na možnosti in vire, kot so med drugimi prostorski, kadrovski, finančni okvirji. Za začetek bi lahko v bližnji prihodnosti knjižnice v Sloveniji lahko gostile eno izmed naslednjih mednarodnih konferenc o zelenih knjižnicah,

s katero bi lahko delovali večplastno. Dvignili bi ugled slovenske knjižničarske stroke, ki upošteva in implementira najnovejše trende s tega področja; nadalje pa bi bila to ena od aktivnosti za nadaljevanje izvajanja politike trajnostnega razvoja, ki jo je dobro zastavil projekt Zelena prestolnica Evrope, hkrati pa bi bilo to konkretno dejanje Slovenije kot države podpisnice, zavezane k uresničevanju Agende ZN 2030.

Navedeni viri

About the environment, sustainability and libraries special interest group [spletna stran]. (2019). Haag: IFLA. Pridobljeno 3. 3. 2019 s spletne strani: <https://www.ifla.org/about-environmental-sustainability-and-libraries>

African Library and Information Association and Institution (AfLIA) website [spletno mesto]. (2017). Accra, Gana: AfLIA. Pridobljeno 30. 7. 2019 s spletne strani: <http://aflia.net/web/>

Antonelli, M. (2008). The green library movement: an overview of green library literature and actions from 1979 to the future of green libraries. *Electronic green journal*, 1(27).

Antonelli, M. (2009a). *Green libraries: a website for information about green and sustainable libraries* [spletno mesto]. Pridobljeno 23. 2. 2019 s spletne strani: <http://www.green-libraries.org/>

Antonelli, M. (2009b). *USA green libraries directory A - G* [spletna stran]. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: http://www.greenlibraries.org/usa_green_libraries_directory_a_-_g

Athens, L. (2007). Design for social sustainability at Seattle's central library. *Journal of green building*, 2(1), 1–21. doi: 10.3992/jgb.2.1.1

Aulisio, G. J. (2013). Green libraries are more than just buildings. *Electronic green journal*, 1(35).

Bibliotekarski terminološki slovar [podatkovna zbirka]. (2011). Kamnik: Amebis. Pridobljeno 16. 8. 2019 s spletne strani: <https://www.termania.net/slovarji/85/bibliotekarski-terminoloski-slovar>

Brenčič, P., Fras Popović, S., Podbrežnik Vukmir, B., Vilar, P., Vodeb, G. in Zdravje, A. (2018). *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028)*. Ljubljana: Nacionalni svet za knjižnično dejavnost. Pridobljeno 28. 2. 2019 s spletne strani: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Direktorat_za_kulturno_dediscino/Knjiznicna_dejavnost/2017/NSKD_PRIPOROCILA_splosne_knjiznice_2017.pdf

Briggs, P. in Williams, L. (2009). *Kenya eyewitness travel*. London: DK Publishing.

Carr, M. M. (2013). *The green library planner: what every librarian needs to know before starting to build or renovate*. Lanham: Scarecrow Press.

Cilji trajnostnega razvoja [spletna stran]. (2016). Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve RS. Pridobljeno 3. 3. 2019 s spletne strani: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_razvojno_sodelovanje_in_humanitarna_pomoc/politike_mrs/cilji_trajnostnega_razvoja/

Climate statistics for Australian locations [spletna stran]. (2019). Melbourne: Australian Government Bureau of Meteorology. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: http://www.bom.gov.au/climate/averages/tables/cw_009225_All.shtml

Cockburn health and community drone video [video posnetek]. (2016). Spearwood: Cockburn Libraries. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: <https://www.youtube.com/watch?v=x9QgOr5E9ys>

Cockburn soundings: our City of Cockburn magazine. (2018, junij). Spearwood: City of Cockburn. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: https://www.cockburn.wa.gov.au/getattachment/f7a6cad7-293f-4a80-bc00-535a761ca3e9/ECM_7535154_v1_Cockburn-Soundings-June-2018-Accessible-PDF.pdf.aspx

Čadovska, I. in Tkalič, A. (2017). Zelena pismenost kao dio strategije razvoja informacijske službe. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 60(1), 65–77.

DGNB certification: a systematic approach to sustainability [spletna stran]. (2019). Stuttgart: DGNB. Pridobljeno 2. 8. 2019 s spletne strani <https://www.dgnb.de/en/council/certification/>

Dragaš, B. (2017). Zelene knjižnice za zelenu pismenost: hrvatsko iskustvo. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 60(4), 221–241.

ESSEC_Singapore.JPG [fotografija]. (2007). V *Wikimedia Commons*. San Francisco: Wikimedia Foundation. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:ESSEC_Singapore.JPG

Explore Nairobi [spletna stran]. (2019). Nairobi: Nairobi City County. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: <https://nairobi.go.ke/explore-nairobi/>

Focusing on performance: global water summit 2011. (2011). Oxford: Media Analytics. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: https://www.globalwaterintel.com/client_media/uploaded/Conference%20book%202011_Focusing_on_performance_72%20pixels%20per%20inch.pdf

Hauke, P. (2015). *How to become/How to identify a green library? Standards for certification* [prispevek predstavljen na konferenci IFLA World Library and Information Congress, Capetown, Južna Afrika, 15.–21. Avgust]. Haag: IFLA. Pridobljeno 23. 2. 2019 s spletne strani: <http://library.ifla.org/1237/1/095-hauke-en.pdf>

Hauke, P., Charney, M. in Sahavirta, H. (ur.). (2018). *Going green: implementing sustainable strategies in libraries around the world: buildings, management, programs and services*. Berlin: De Gruyter Saur.

Hauke, P., Latimer, K. in Werner, K. U. (ur.) (2013). *The green library: the challenge of environmental sustainability / Die grüne Bibliothek: Ökologische Nachhaltigkeit in der Praxis*. Berlin: De Gruyter Saur.

How do libraries further development? [spletna stran]. (2017). Haag: IFLA. Pridobljeno 31. 7. 2019 s spletne strani: <https://www.ifla.org/node/7408>

IFLA Green library award 2018 winners announced [spletna stran]. (2018). Haag: IFLA. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: <https://www.ifla.org/node/60935?og=479>

IFLA Green library award 2019 [spletna stran]. (2019). Haag: IFLA. Pridobljeno 3. 8. 2019 s spletne strani: <https://www.ifla.org/node/91901>

Jankowska, M. A. (2011). Going beyond environmental programs and green practices at the American Library Association. *Electronic green journal*, 1(32).

Jarvie, M. E. (2016). Brundtland report: publication by World Commission on Environment and Development. V *Encyclopaedia Britannica*. Chicago: Encyclopædia Britannica. Pridobljeno 4. 8. 2019 s spletne strani: <https://www.britannica.com/topic/Brundtland-Report>

Jones, L. (2017). *More than just a green building – developing green strategies at the Chinese University of Hong Kong Library*. Hong Kong: The Chinese University of Hong Kong (CUHK). Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: https://www.ifla.org/files/assets/environmental-sustainability-and-libraries/documents/hongkong_article_for_ensulib.pdf

Kanič, I., Leder, Z., Ujčić, M., Vilar, P. in Vodeb, G. (2009). Bibliotekarski terminološki slovar [monografija]. *Knjižnica*, 53(3–4). Pridobljeno 1. 5. 2019 s spletne strani: <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/issue/view/554>

Lawton, G. (2019). Doba lesa. *Global*, 9(7), 41–43.

Let's go green [spletna stran]. (2018). Zagreb: National and University Library in Zagreb. Pridobljeno 3. 3. 2019 s spletne strani: <http://letsogreen.nsk.hr/program/>

Libraries, development and the United Nations 2030 agenda [spletna stran]. (2018). Haag: IFLA. Pridobljeno 31. 7. 2019 s spletne strani: <https://www.ifla.org/libraries-development>

Matthews, G. in Walton, G. (ur.). (2013). *University libraries and space in the digital world*. Farnham: Ashgate.

McBane Mulford, S. in Himmel, N. A. (2010). *How green is my library?*. Santa Barbara: Libraries Unlimited.

McKiernan, G. (2008). *Library/Washington: Seattle public library – sustainable design and features* [blog zapis]. Ames, Iowa: Thegreenlibraryblog. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: <http://thegreenlibraryblog.blogspot.com/2008/10/seattle-public-library-sustainable.html>

Miller, K. (2010). *Public libraries going green*. Chicago: American Library Association.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu predstavila projekt »Zelena knjižnica za zelenu Hrvatsku« [spletna stran]. (2016, 6. maj). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Pridobljeno 23. 2. 2019 s spletne strani: <http://www.nsk.hr/nacionalna-sveucilisna-knjiznica-zagrebu-predstavila-projekt-zelena-knjiznica-zelenu-hrvatsku/>

Nairobi. (2019). V *Wikipedia: the free encyclopedia*. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: https://en.wikipedia.org/wiki/Nairobi#Parks_and_gardens

National library building [spletna stran]. (2019). Singapore: National Library Board. Pridobljeno 31. 3. 2019 s spletne strani: <https://www.nlb.gov.sg/VisitUs/NationalLibraryBuilding.aspx>

Ogola, S. (2018). *USIU-Africa – garden in the library (Kenya)*. Nairobi: United States International University – Africa. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: https://www.ifla.org/files/assets/environmental-sustainability-and-libraries/news/6-kenya_usiu_africa_ifla_green_library_award_2018-ilovepdf.pdf

Online dictionary for library and information science [spletno mesto]. (2004). Santa Barbara: ABC-CLIO. Pridobljeno 3. 3. 2019 s spletne strani: https://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_s.aspx#sustainablelib

Premier opens Australia's first major desalination plant [spletna stran]. (2006). Perth: Water Corporation. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: https://web.archive.org/web/20080726224555/http://www.watercorporation.com.au/m/media_detail.cfm?id=3301

Report of the World Commission on environment and development: our common future [spletna stran]. (1987). New York: United Nations. Pridobljeno 4. 8. 2019 s spletne strani: <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>

Rubić, A. in Antonac, S. (2017). (O)krenimo na zeleno. *Glas NSK, časopis Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu*, 4(14), str. 60–61.

Ruprecht, J., Campbell, E. in Hope, P. (2005). *How extreme south-west rainfalls have changed*. (Climate Note 6/05). Pert: Indian Ocean Climate Initiative. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: http://www.ioci.org.au/publications/ioci-stage-2/doc_download/18-how-extreme-south-west-rainfalls-have-changed.html

Seattle library main branch overhead.jpg [fotografija]. (2008). V *Wikimedia Commons*. San Francisco: Wikimedia Foundation. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Seattle_library_main_branch_overhead.jpg

Seattle's new central library. a lesson in sustainability. (2004, junij). *dpdINFO*, (3). Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: <https://www.seattle.gov/documents/Departments/OSE/GB-City-Case-CentralLibrary.pdf>

Strategija razvoja Slovenije 2030. (2017). Ljubljana: Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. Pridobljeno 3. 3. 2019 s spletne strani: http://www.svrk.gov.si/fileadmin/svrk.gov.si/pageuploads/Strategija_razvoja_Slovenije/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf

Sustainable development goals [spletna stran]. (2015). New York: United Nations. Pridobljeno 31. 7. 2019 s spletne strani: <https://sustainabledevelopment.un.org/sdgs>

Sustainability and conservation [spletna stran]. (2019). Spearwood: City of Cockburn. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: <https://www.cockburn.wa.gov.au/Waste-and-Environment/Sustainability-and-Conservation>

Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development. (2015). New York: United Nations. Pridobljeno 3. 3. 2019 s spletne strani: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf>

UN 2030 agenda for sustainable development [spletna stran]. (2018). Haag: IFLA. Pridobljeno 3. 3. 2019 s spletne strani: <https://www.ifla.org/node/10091>

United Nations sustainable development summit [spletna stran]. (2015). New York: United Nations. Pridobljeno 13. 6. 2019 s spletne strani: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/summit>

Verve Energy. About us [spletna stran]. (2013). Perth: Verve Energy. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: <https://web.archive.org/web/20130724173138/http://verveenergy.com.au/verve-energy/our-company/about-us>

What is BREEAM? [spletna stran]. (2019). B. k.: BREEAM. Pridobljeno 2. 8. 2019 s spletne strani: <https://www.breeam.com/>

Winter sprinkler ban made permanent [spletna stran]. (2009, 9. september). V *ABC News*. Sydney: ABC. Pridobljeno 28. 7. 2019 s spletne strani: <https://www.abc.net.au/news/2009-09-09/winter-sprinkler-ban-made-permanent/1423280>

Zelena knjižnica. (2012). *O projektu* [spletna stran]. Pula: Društvo bibliotekara Istre. Pridobljeno 3. 3. 2019 s spletne strani: <http://zk.dbi.hr/o-projektu/>

mag. Ana Zdravje

Mestna knjižnica Ljubljana, Kersnikova 2, 1000 Ljubljana
e-pošta: ana.zdravje@mklj.si

Marijana Korotaj

Knjižnica Franca Ksavra Meška Ormož, Žigrova ulica 6b, 2270 Ormož
e-pošta: marijana.korotaj@orm.sik.si